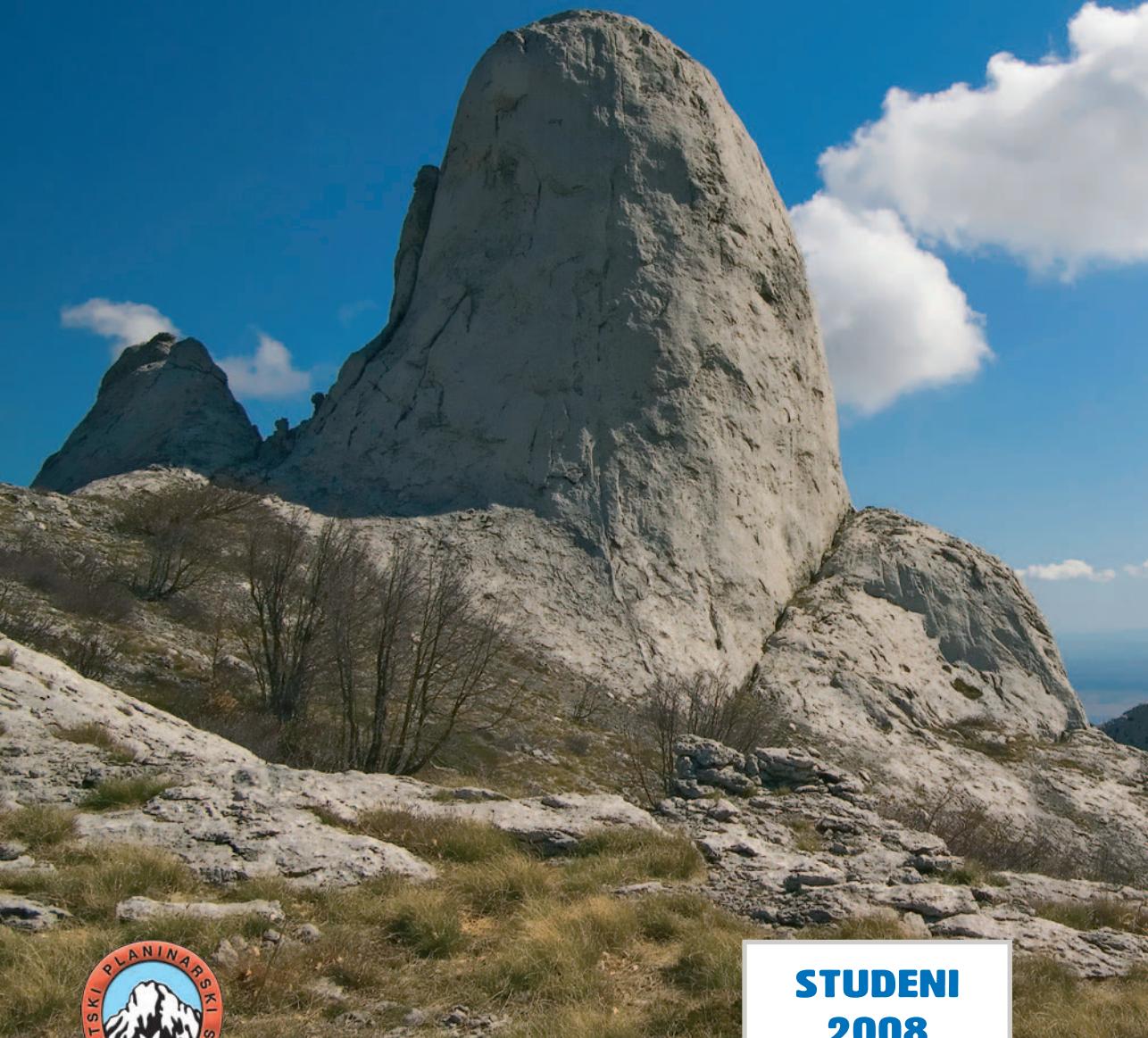

HRVATSKI PLANINAR

110 GODINA
100 GODIŠTA

ČASOPIS HRVATSKOG
PLANINARSKOG SAVEZA

STUDENI

2008

11

IMPRESSUM

»HRVATSKI PLANINAR« – ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA »CROATIAN MOUNTAINEER« – JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION

ČASOPIS »HRVATSKI PLANINAR« izlazi u **11 brojeva godišnje** (za srpanj i kolovoz kao dvobroj). Prvi broj izšao je **1. lipnja 1898.** Časopis je od 1949. do 1991. godine izlazio pod imenom »Naše planine«.

PRETPLATA za 2008. godinu iznosi **140 kuna** (za inozemstvo 35 eura). Preplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskog planinarskog saveza **2360000-1101495742**, pri čemu na uplatnici, u rubrici »Poziv na broj«, mora biti upisan **Vaš preplatnički broj**. Preplata za inozemstvo uplaćuje se na račun **SWIFT: ZABA-HR2X 25731-3253236**, također uz poziv na preplatnički broj.

VAŠ PRETPLATNIČKI BROJ (1)

otisnut je uz Vašu adresu, koja je naliđeljena na omotnici za slanje časopisa. Nakon uplate, uz adresu ćete moći vidjeti znaku o obavljenoj uplati. Tako možete provjeriti je li Vaša uplata za tekuću godinu uredno primljena i evidentirana u HPS-u (2).

NOVI PRETPLATNICI, odnosno zainteresirani za preplatu na časopis »Hrvatski planinar«, trebaju se telefonom, e-mailom ili pismom javiti Hrvatskom planinarskom savezu. Za nekoliko dana poštom će primiti uplatnicu i brojeve koji su izašli od početka godine, a zatim će, nakon uplate, svaki mjesec na svoju adresu redovno primati svoj primjerak časopisa.

CIJENA POJEDINAČNOG PRIMJERKA je **15 kuna** (+ poštarina).

CJENIK OGLAŠAVANJA šaljemo zainteresiranim na zahtjev.

SURADNJA: Prilozi se mogu slati posredstvom e-maila ili poštom. Krajnji rok za primitak priloga je deseti dan prethodnoga mjeseca (20 dana prije izlaska broja). **Uredništvo zadržava pravo kraćenja i uredničke obrade tekstova**, posebno dužih priloga. **Prednost imaju** prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim i većim izborom ilustracija. Slike se mogu slati poštom ili u digitalnom formatu (e-mailom, na CD-u ili DVD-u, ali ne unutar Word dokumenta!). Podrobnejne upute nalaze se na web-stranici časopisa.

STAVOVI I MIŠLJENJA izneseni u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskog planinarskog saveza i Uredničkog odbora.

WEB-STRANICA ČASOPISA:

www.plsavez.hr/HP

NAKLADNIK

Hrvatski planinarski savez
Kozarčeva 22, 10000 Zagreb

PRETPLATA I INFORMACIJE

Ured Hrvatskog planinarskog saveza
tel. 01/48-23-624
tel./fax 01/48-24-142
e-mail: hps@plsavez.hr
<http://www.plsavez.hr>

UREDNIŠTVO

E-mail adresa za zaprimanje članaka:
hrvatski.planinar@plsavez.hr

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Alan Čaplar
Palmotićeva 27, 10000 Zagreb
e-mail: caplar@plsavez.hr
mob.: 091/51-41-740
tel.: 01/48-17-314

UREDNIČKI ODBOR

Damir Bajs
Darko Berljak
Vlado Božić
Faruk Islamović
Goran Gabrić
prof. dr. Darko Grundler
Branko Meštrić
Krunoslav Milas
prof. dr. Željko Poljak
Vanja Radovanović
Robert Smolec

LEKTURA I KOREKTURA

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić
Goran Gabrić

GRAFIČKA PRIPREMA

Alan Čaplar

TISAK

Ekološki glasnik, Donja Lomnica

ISSN 0354-0650

478

Marin vijenac na planini Žabi

482

Obitelj Novosel 48 godina na Japetiću

485

Uspon na Breithorn

493

U posjetu Rodici

TEMA BROJA

Marin vijenac - nepoznato planinarsko odredište

SADRŽAJ

Marin vijenac	478
Ante Juras	
Obitelj Novosel 48 godina na Japetiću	482
Mirko Kos	
Otac i sin na Breithornu!	485
Boris Lanča	
Šuma ili potkornjaci, pitanje je sad.....	490
Branko Meštrić	
U posjetu Rodici	493
Damir Bajs	
Planinarski kalendar za 2009. godinu	496
Spašavanje iz podzemnog sustava Piaggia Bella	498
Igor Jelinić	
IPP-om od Umaga do Buzeta i Žbevnice	504
Željko Kraljić i Ivica Richter	
Kleku u pohode	510
Nataša Možgon	
Alpinist Branko Lukšić	513
Vladimir Jagarić	
Planinarski tisak	515
Vijesti	516
Kalendar akcija	516

SLIKA NA NASLOVNICI

Kuk Stapina na južnom Velebitu

foto: Marijo Poslon

Marin vijenac

Zaboravljeni planinarsko odredište

Ante Juras, Šibenik

Dalmatinskim je planinarima zasigurno još uvijek svježe sjećanje na Dan dalmatinskih planinara 1995. Tu najdražu manifestaciju priredili su nam tada metkovički planinari, članovi PD-a »Šibanica«, a ostat će nezaboravna, kako po dobroj organizaciji, tako i po činjenici da je to bilo prvo tradicionalno planinarsko okupljanje nakon trogodišnjega ratnog prekida. Radost toga planinarskog druženja bila je potaknuta i velikom znatiželjom jer se druženje odvijalo u lijepoj i atraktivnoj neretvanskoj dolini, koja sve nas podsjeća na raskošno zelenilo i plavetnilo Neretve, slikovita mjesa u njezinoj delti, nasade mandarina, Naronu i štošta drugo, ali ne i na planinu.

Ipak, bili smo na pravoj planini, na Žabi, 11 kilometara južno od Metkovića. To je dodat za

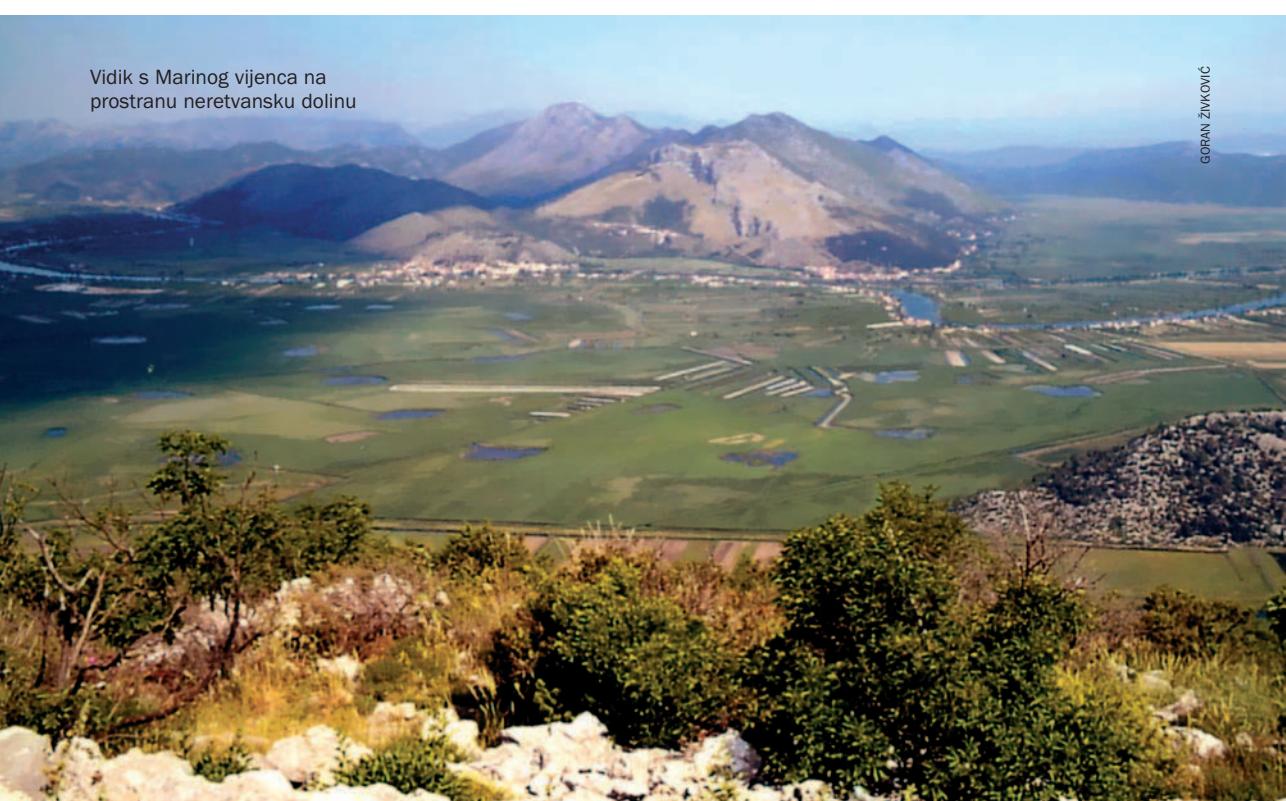
mnoge bilo nepoznato i novo planinarsko odredište.

Kako je danas na Žabi i koliko je posjećuju planinari, istražila je ljetos ekipa šibenskoga »Kamenara«. Kao i nekada, dočekali su nas naši prijatelji Metkovčani: legendarni Župa i Goran, koji je, usput rečeno, »po službenoj dužnosti« član zagrebačkog PD-a »Šumar«. Naime, rad PD-a »Šibanica« iz Metkovića ugasio se još 2000. i do danas nije obnovljen. Ipak, jezgra »starih« planinara i dalje postoji, sastaju se i planinare, pa postoje potencijali za obnavljanje »Šibanice«, a time i za veću promidžbu planine Žabe.

Naše odredište bio je Marin vijenac, najatraktivniji vrh planine, visok 705 m. Do polazne smo se točke i ovaj put vozili podnožjem planine, nekadašnjom Napoleonovom cestom, gra-

Vidik s Marinog vijenca na prostranu neretvansku dolinu

GORAN ŽIVKOVIĆ

đenom od 1806. do 1809., sada suvremenom asfaltiranim prometnicom. S usponom nismo počeli iz Mliništa, kao prvi put.

Željeli smo uživati u ljepoti mjestanaca Dubravice, Bijelog Vira, Kose i drugih, čije kuće sežu do same rijeke. Iako je bilo ljetno vrijeme i sunce je pržilo, s rijeku su dopirali lagan povjetarac i miris vlage, koji su osvježavali. Taj nas je ugodaj pratilo sve do crkvice sv. Liberana, »službeno« polazne točke za Marin vjenac. Podsjetila nas je na dan kad smo prvi put kročili ovom planinom i kad se ispred crkvice okupilo nekoliko stotina planinara, dočekanih, pozdravljenih i počašćenih od mještana sela

ANTE JURAS

Crkvica sv. Liberana u podnožju Marinog vijenca

Malo planinara zna nešto o planini Žabi koja se nalazi 11 kilometara južno od Metkovića, a još manje ih je na njoj bilo

Vidonja i Mliništa. Crkvica je sagrađena davne 1861., od klesana kamena, i čvrsto odolijeva vremenu. Posvođena je čemerom, pokrivenim kamenim pločama, a na oltaru je drveni kip sv. Liberana s biskupskom mitrom na glavi, štapom u jednoj i knjigom u drugoj ruci. Na knjizi su tri kameničića jer se svetac štuje kao zaštitnik bubrežnih bolesnika, na što podsjećaju kameničići. Ugodna okolina crkvice, s pogledom na nizinu i Marin vjenac, pravo je odmorište prije ili nakon uspona.

Uspon traje manje od jednog sata, po golog i kamenitom terenu, gdje se hladovina može pronaći tek u razvijenijoj makiji ili pod rijetkim hrastovim stablom. Markacija je davno izbljedjela, a požar onemogućio prolazak nekadašnjim stazama. Naši vodiči smatraju nužnim obnavljanje markacije, iako planinu, osim domaćih, koji poznaju staze, malo posjećuju ostali planinari. Njih treba svakako vratiti toj zanimljivoj planini, tim više što su metkovički planinari iznimnom požrtvovnošću na Marinom vjenцу sagradili betonski križ visok četiri metra. Bilo je to za trajnu uspomenu na Dan dalmatinskih planinara i radi uvrštavanja te planine među redovita planinarska odredišta.

Marin vjenac dobio je ime po dvostrukom redu kamenih litica koje poput vijenca okružuju vrh. S njega je nezaboravan vidik na prostranu neretvansku dolinu i brižljivo obradena polja,

na niz osunčanih mjesetašaca okruženih zelenilom i rijekom i, u daljini, na hercegovačke visoke planine. U tršćacima, poput nekakvih okruglastih jezeraca, zamjećuju se plane. To su male oaze koje lovci naprave sjećom trske, za odmor i radi okupljanja ptica. Tako ih lakše love, naravno, samo one čiji je lov dopušten, za što sigurno imaju dozvolu. Na okolnim uzvišenjima vide se i ilirske gomile (tumulusi), zacijelo ilirskog plemena Daorsa, koje je naseljavalo ovo područje, za što postoje brojni dokazi.

Na putu do vrha nalazi se kraško polje Lokvice. U njemu je izvor vode po kojem je polje i dobilo ime. Izvor je nekad bio izdašniji, a sada ljeti presuši, što je sigurno jedan od razloga zbog kojeg se polje više ne obrađuje. Nad poljem se uzdiže vrh Trovor, između Marina vjenca i najvišeg vrha Žabe, Svetog Ilije (955 m), u masivu Velike Žabe. Zadržavanje na vrhu, kod križa što ga je onoga dana planinarske svečanosti posvetio msgr. Marin Barišić, nadbiskup splitsko-makarski, inače domaći čovjek rodom iz Mliništa, proteklo je u odmoru i ugodnu razgovoru. Zaključili smo da Marin vjenac ne zaslužuje anonimnost. Planinari Lipe naše trebaju ga posjećivati, a preduvjet je obnova rada PD-a »Šibanica«.

Nakon silaska poželjeli smo posjetiti Vidovje, mjesto okupljanja na Dan dalmatinskih planinara 1995. Slika je danas tužna jer je selo

Na Marinom vijencu, 705 m

napušteno i opustošeno. A bilo je lijepo i zanimljivo zbog karakteristične arhitekture u kojoj sasvim prevladavaju kamen, kamene kuće, krovne kamene ploče i suhozidi. Stanovnici su se iselili u dolinu za boljim i lakšim životom. Ista je slika i u Goračićima, smještenima među brdima, koja dva kilometra od Vidonja. Prisjećamo se pokojnog Peke, popularnoga Goračića, planinarima poznatog po gostoljubivosti i pričama vezanim uz planinu i neretvanski kraj.

Doživljaj planine treba upotpuniti i turističkim doživljajima. Treba, stoga, posjetiti Metković i uživati u miru i tišini idilična gradića okružena blagodatima pitome Neretve. Treba vidjeti zanimljivu Ornitološku zbirku s izloženih više od tri stotine primjeraka ptica koje potječu iz močvara Neretve i obližnjeg Parka prirode Hutovo blato (BiH). Nevjerojatno bogatstvo

ptičjeg svijeta Neretve otkrio je već 1858. austrijski biolog Finger, što je potaknulo Dragutina Rucnera da 1947. utemelji danas nadecko poznatu Zbirku.

Treba posjetiti i selo Vid, tri kilometra sjeverozapadno od Metkovića, nastalo na temeljima stare Narone. Smješteno na brežuljku podno kojeg protječe rječica Norin, ovo je mjesto oduvijek značilo emporij grčkim i poslije rimskim trgovcima u dolini Neretve. Narona je nastala u 5. – 4. stoljeću prije Krista kao grčko naselje. U rimsko doba bio je to značajan grad, o čemu svjedoče ostaci foruma, Augusteuma (hram cara Augusta), velikog mozaika i niza drugih arheoloških predmeta. Dio starih Naroninih kamenih spomenika uzidan je u današnje seoske kuće i tako sačuvan, a posebno je zanimljiva Erešova kula. Iznimno vrijedan i zanimljiv Arheološki muzej Narone, sagrađen

Marin vjenac dobio je ime po dvostrukom redu kamenih litica koje poput vjenca okružuju vrh. S njega je nezaboravan vidik na prostranu neretvansku dolinu i brižljivo obrađena polja, na čitav niz osunčanih mjesačaca okruženih zelenilom i rijekom i, u daljini, na hercegovačke visoke planine

Ugodaj s Norinom, pritoka Neretve

Arheološki muzej Narone smješten je u središtu Vida

»in situ«, na samom arheološkom lokalitetu, skrbi se o šesnaest monumentalnih skulptura rimskih careva i carica, ostacima zidova i građevina koje su pripadale antičkoj Naroni i drugom bogatstvu arheološke baštine.

Današnji Vid ima i novijih sadržaja. Iznad mjesa dominira crkva Gospe Snježne, sagrađena na »vratima Narone« i na temeljima crkava iz 15. i 17. stoljeća. Pored crkve je monumentalni brončani spomenik hrvatskom knezu Domagoju, rad akademskoga kipara Stjepana Skoka.

Domagoj je na hrvatsko prijestolje stupio 869., nakon Trpimira, učvrstio je svoju vlast na

Jadranskom moru i okrutno se obračunavao s neprijateljima, pa mu otuda nadimak »najgori knez Hrvata«. Crkvica sv. Vida, na lijevoj obali Norina, spominje se u 14. stoljeću i predstavlja značajan arheološki lokalitet. Ako tome pribrojimo još i užitak vožnje lađom po Norinu, uredne nasade slasnih mandarina i gastronomске specijalitete Vida, onda je jasno zašto treba doći i obići ovaj kraj.

Svima zainteresiranim obavijesti i vodstvo pružit će, kao i nama, naši dragi domaćini Tomislav Zubčić, Goran Živković te Biljana i Željko Mordin.

Velebitni spomenik knezu Domagoju

Obitelj Novosel 48 godina na Japetiću

Mirko Kos, Jastrebarsko

Unedjelju 30. lipnja ove godine, odlaškom Stjepana i Ruže Novosel u mirovinu, završila je dugogodišnja domarska služba obitelji Novosel u planinarskom domu na Japetiću. Sve je počelo još davne 1960., točnije 16. svibnja te godine, kada je za domara došao Stjepan Novosel stariji, zvan Štefac. On je uspješno i na zadovoljstvo svih posjetitelja radio na Japetiću, ne samo vikendom, već svakodnevno, cijele godine, tijekom punih 11 godina. To je mnogima omogućilo da provedu dio godišnjeg odmora na svježem zraku Japetića, u svim godišnjim dobima, uz izvrsnu prehranu i послugu.

Štefca nasljeđuje njegov sin Stjepan mlađi (Štef), koji je oženio Ružu Diamić iz Malog Lipovca, kćer tada među planinarima poznate Tažice, dugogodišnje kuharice na Japetiću, još iz doba prvih radova na izgradnji planinarskog doma. Tažica je sve vrijeme gradnje doma, u skućenim uvjetima gradilišta, kuhala majstorima svih profila. Treba naglasiti da je svakodnevno pješke jutrom dolazila iz Malog Lipovca, a navečer se vraćala kući. I poslije, kada je dom bio izgrađen, radila je u kuhinji kod svih domara i postala stalno prisutna i popularna osoba na Japetiću.

Štef Novosel i njegova supruga Ruža vode dom na zadovoljstvo mnogih planinara sve do današnjih dana i svog umirovljenja. Bili su po-

Stjepan Novosel st. (Štefac) – prvi domar na Japetiću iz obitelji Novosel

znati po susretljivosti prema svim posjetiteljima doma, a posebno po svojim specijalitetima, prijerice mesu »a la vild s kroketima«, raznim gibanicama, a posebno po domaćoj »čuvenoj patki s mlincima« (citat iz članka »Zašto planinarići« iz ovogodišnjeg broja 7-8 »Hrvatskog planinara«). Uza sve to, povremeno, kada je društvo bilo veselo, Štef bi svojom tamburicom

Štef Novosel i njegova supruga Ruža vodili dom na zadovoljstvo mnogih planinara, sve do današnjih dana i svog umirovljenja. Bili su poznati po susretljivosti prema svim posjetiteljima doma, a posebno po svojim specijalitetima

Planinarski dom »Žitnica« na Japetiću prije dvadesetak godina

znao podići raspoloženje. Mnogi su planinari dolazili vikendom na Japetić da uz hodanje i svjež zrak uživaju u dobroj Ružinoj hrani i ljubaznosti cijele obitelji. Sada je, na žalost, završila 48-godišnja tradicija domarstva obitelji Novosel na Japetiću i život u planini po svim vremenskim uvjetima.

Mnogima je poznata popularna obitelj Vukušić, domari na Zavižanu, »najviša obitelj u Hrvatskoj«. Vukušići su gore već 46 godina, ali bez obzira na neusporedivost vremenskih prilika na Velebitu i Japetiću, naši Novoseli za sada drže rekord s punih 48 godina. Želimo obitelji Vukušić da obilno nadmaši taj rekord, na zadovoljstvo svih nas koji ih posjećujemo.

Na kraju, da bi mnogobrojni posjetitelji doma na Japetiću saznali nešto više o Ruži i Štefu, makar i sada na završetku njihove službe, iznijet će barem nekoliko podataka. U Štefovom rođnom Črnilovcu, prigradskom naselju Jastrebarskog, imaju uz lijepu kuću i prostrano gospodarsko dvorište, dva velika vrta s vodom iz bunara dubokog 40 metara i vodotornja visine tri metra. Na suvremen način, navodnjavanjem kap po kap, uzbunjaju sve vrste povrća. Tako su planinari na Japetiću jeli zaista prirodnu i zdravu hranu, tim više što su tako pri-

Mnogi su planinari dolazili vikendom na Japetić da uz hodanje i svježi zrak uživaju u dobroj Ružinoj hrani i ljubaznosti cijele obitelji

Ruža (u mlađim danima) sa svojom majkom Tažicom na Japetiću

Ruža i Štef u kuhinji doma na Japetiću

rodnim uzgojem hranili i perad. Uza sve to, Štef, kao vrstan majstor stolarske struke, uz svakogodišnje redovno održavanje planinarskog doma, tijekom zimskih mjeseci izrađuje prekrasan namještaj, kojim je opremio cijelu svoju kuću, a uz to je izradio i sve drvene dijelove na kući, od stubišta do balkonskih i dvorišnih ograda te klupa i stolova na terasi. U dvorištu je preuređio staru drvenu kuću u mali ugostiteljski objekt, u kojem će vjerojatno nastaviti istu djelatnost te gostiti prijatelje, pozna-

nike i namjernike svojim i suprugnim delicijama.

Za oproštaj od planinara, Ruža i Štef su posljednje nedjelje svog rada u domu na Japetiću priredili besplatnu gozbu za sve izletnike. Bilo je obilje svega za jelo i piće, i tako su do stojanstveno završili svoju službu na Japetiću.

Još mnogo godina ostat će obitelj Novosel u sjećanju velikom broju planinara. Teško ćemo ih u našim mislima, ali i u stvarnosti razdvojiti od Japetića.

Dom na Japetiću – popularno odredište u svako doba godine

Otac i sin na Breithornu!

Boris Lanča, Hrvatski Leskovac

Alpe, svijet bjeline i četiritisućnjaka u srcu Europe! I mi želimo osjetiti tu ljestvu i udahnuti zrak iznad 4000 metara, koji ima poseban miris i svježinu – miris koji omamljuje i svježinu koja prodire u dušu. Nas dvojica, otac i sin, lako smo se dogovorili da u lipnju krenemo na jedan od najsnežnijih alpskih vrhova – Breithorn (4165 m).

Breithorn ima tri istaknuta vrha: orientale, centrale i occidentale (istočni, središnji i zapadni). Nalazi se na talijansko-švicarskoj granici i jedan je od 82 alpska vrha viša od 4000 metara. Sa švicarske je strane pristup vrlo zahtjevan i rezerviran za iskusne alpiniste. Doduše, sa švicarske se strane može iz Zermatta doći žičarom do Malog Matterhorna, a odatle je do vrha oko sat i pol hoda. Mnogo je jednostavniji i laganiji planinarski pristup s talijanske strane, iz mjesta Breuil Cervinia (ukupno 7 sati hoda, a ako se put skrati žičarom, 3 sata hoda).

Matterhorn s razglednicu i bombona

Da bi se od Zagreba stiglo do Val d'Aosta, treba prevaliti 810 kilometara kroz Sloveniju i sjevernu Italiju. Val d'Aosta je dolina koja se pruža od predgrađa Torina do padina Mont Blanca. Od davnina je bila jedna od glavnih trgovачkih poveznica između Italije, Francuske i Švicarske. Prije su se za prelazak preko Alpa koristili prijevoji Veliki i Mali San Bernard, a danas je put lakši jer postoje tuneli ispod Mont Blanca i Telliera.

S autocesti silazimo u mjestu St. Vincent Chatillion i upućujemo se prema mjestu Breuil-Cervinia. Cervinia se nalazi na visini od 2000 metara, a danas je središte elitnoga zimskog turizma u području Matterhorna – nešto kao Zermatt u Švicarskoj, ali na talijanski način. U ljetnim mjesecima Cervinia se odmara od prometnih kolapsa i skijaških gužvi, ali pruža

uporište planinarima i alpinistima za uspone na Matterhorn (4478 m), Breithorn (4165 m) ili istočniji Lyskamm (4527 m) te ostale vrhove u skupini Monte Rose. Iako se u mjestu u ljetnim mjesecima može noćiti u hotelima za dvadesetak eura po osobi, zaustavili smo se 10 kilometara prije Cervinije u mjestu Valtournenche – Glair i prenoćili u autokampu. Taj maleni kamp ima sve potrebno, a čist je i jeftin. U blizini se nalazi i jezero »Lago Blu«, odakle se pruža vidik na Matterhorn kakav se viđa na razglednicama i omotima čokoladica i bombona.

Prvoga nam je dana cilj uspon iz Cervinije do planinarskog doma »Teodulo« na samoj talijansko-švicarskoj granici, na istoimenom prijevoju (3317 m). Tri su mogućnosti za uspon do Teodula: pješice po planinarskoj stazi broj 15 (oko 4 sata hoda, završni dio po snijegu), žičarom iz Cervinije do Plain Maison (2554 m) pa dalje pješice po stazi broj 15 još 2 sata hoda ili žičarom do početka Plateau Rosa na 3400 m i još pola sata hoda do planinarskog doma.

Jutro koje ništa ne obećava

Budimo se u kampu, na žalost uz kišu. Mrzvoljno doručkujemo u šatoru i gledamo obližnje vrhove nadajući se da će se vrijeme proljepšati. I doista, kako to obično biva u Alpama, nakon pola sata kiša prestaje, oblaci nestaju i zabljesne sunce. Užurbano se pakiramo stavljajući u ruksake samo neophodno, ne zaboravljujući konope, karabinere, cepine, štapove, dereze i sve ostalo za penjanje po ledenjaku.

U Cerviniju stižemo razmjerno kasno i na informativnom pultu pored donje postaje žičare raspitujemo se kakvo je stanje iznad 3000 metara. Prognoza je dobra, ali savjetuju nam da ne idemo pješice već da se uspnemo žičarom do Plateau Rosa jer ćemo inače zapasti u mekan

Breithorn se nalazi na talijansko-švicarskoj granici, jedan je od 82 alpska vrha viša od 4000 metara – i jedan od najboljih vidikovaca

snijeg. Ne želimo izazivati nesreću i uz plaćanje paprene cijene za žičaru (povratna karta stoji 22 eura!) stižemo nakon dvadesetak minuta na njezinu gornju postaju. Predivan vidik na Matterhorn, naš cilj Breithorn i na skijalište (ledenjak Teodulo), koje se spušta prema Zermattu.

Važna napomena: za dolazak na Plateau Rosa potrebna je putovnica, koju uz planinarsku iskaznicu morate cijelo vrijeme imati kod sebe. To je potrebno jer se nalazimo na samoj talijansko-švicarskoj granici i jer uspon vodi malo kroz Italiju, malo kroz Švicarsku.

Stavljamo dereze, navlačimo gamaše i vadimo štapove te se upućujemo prema planinarskom domu »Teodulo«. Sayjet iz Cervinije pokazao se dobrom: ledena se kora već počela topiti i povremeno upadamo u snijeg do koljena. Pouka za sutra: na uspon prema vrhu treba krenuti što ranije.

Planinarski dom Teodulo je, blago rečeno, »limena konzerva« na 3317 metara, koja je 2004. djelomično obnovljena. O domu se skrbio Club Alpino Italiano – sekcija Torino. Zapadni je dio doma predivan jer je obnovljen (restoran, sanitarni čvor i terasa) i zapravo je namijenjen turistima i skijašima. Stari dio, koji gleda na švicarsku stranu, i spavaonice ostali su kakvi su bili i prije. Kreveti i madraci su trošni, ali sve je čisto i uredno. Posteljinu ili vreće za spavanje treba ponijeti sa sobom.

Domarka nas lijepo dočekuje i odmah na početku razgovora doznajemo da Hrvati baš ne zalaze često u dom. Rekla nam je da se sjeća planinara iz Splita koji je tu bio prije nekoliko godina. Noćenje je potrebno rezervirati jer je velika gužva. Naime, dom se nalazi na ruti »Tour de Monte Rosa«, kojom se kreće mnogo ljudi. Mi smo rezervirali noćenje mnogo prije i tome vjerojatno možemo zahvaliti to što smo

dobili ugodnu dvokrevetnu sobu iz koje se čak pruža vidik na naš cilj – Breithorn.

Vrijeme nakon ručka provodimo uživajući u vidicima koji se šire na sve strane, upijajući sunčeve zrake, razgovarajući s drugim planinarkama i provjeravajući opremu za sutrašnji uspon. Večera je u 19 sati: tjestenina (ipak smo u Italiji), pečenka s povrćem i desert. Sve je ukusno i obrok je dovoljno obilan (večera, noćenje i sutrašnji doručak, ukupno 45 eura po osobi).

Najmlađi posjetitelj Breithorna

Drugi dan ustajemo u 4:30, doručkujemo, oblačimo se, odmah stavljamo dereze, navezujemo se i nakon pogleda na toplo mjer (uz vjetar, osjećaj hladnoće -10°C) počinjemo se penjati.

Snježno-ledena kora drži pod derezama, čuje se samo zvuk krckanja leda i za nama ostaju male rupice na površini. Odmah ispod doma prelazimo prijevoj Colle di Teodulo, izlazimo na ledenjak Theodulo i slijedimo tragove ski-jeta do Testa Grigia. Nakon 30 minuta hoda

od planinarskog doma »Teodulo« stižemo do doma »Guide Alpine« (3480 m). Skrećemo lijevo i prelazimo preko skijaških staza podno vrha Gobba di Rollin (3899 m) na dijagonalnu stazu koja nas vodi do Plateau Rosa. Skijaša u ovo doba nema. Sunce je već obasjalo ledenjak i dobro je da smo krenuli rano.

Nakon 40 minuta hoda stižemo do beskrajno velikoga Plateau Rosa. Njega treba prepriječiti po dijagonali do južne padine Breithorna occidentale, gdje počinje završni uspon. Do ove se točke može doći i žičarom iz Zermatta uz još pola sata hoda.

Vrijeme je sunčano, a vjetar rastjeruje jutarnje oblaka. Hodanje kroz more zasljepljujuće bjeline bez zaštitnih naočala bilo bi neizdrživo. Kroz tišinu se čuje samo krckanje leda pod derezama. Ispred nas, završni je uspon počelo pet-šest skupina planinara u navezima, možda dvadesetak njih ukupno. Iza nas, još u daljinu, nazire se još nekoliko naveza.

Paolo i ja smo u tandem navezu. Sami. Iako Paolo ima samo jedanaest godina, odlučio sam

BORIS LANČA

Plateau Rosa – more bjeline na 3900 metara

Otač Boris i sin Paolo Lanča na vrhu Breithorna

Sa švicarske strane pristup je vrlo zahtjevan i rezerviran za iskusne alpiniste. Mnogo je jednostavniji i laganiji planinarski pristup s talijanske strane iz mjesta Breuil Cervinia

se na tandem navez. Ispred same završne strmine, nagnute oko 40 – 45 stupnjeva, staza se račva. Postoje dvije mogućnosti: lijevo u dva-tri zavoja do vrha ili desno do samoga vršnog grebena. Lijeva opcija djeluje sigurnije jer je staza mjestimično ukopana do snijega ispod ledene kore i izgleda dobro.

Zastajem svakih petnaestak metara čekajući Paola. Tandem navez s jednim osiguranjem oduzima prilično vremena. Napredujemo polako, ali sigurnost je važnija od svega.

Dosežemo 4000 metara. Vjetar se pojačava. Vrh je blizu – ali još daleko. Prvi znak visinske bolesti: blaga mučnina. Radimo po desetak koraka i zastajemo. Nedostaje nam kisika, ali

Breithorn (4165 m)

Silazak – u pozadini Matterhorn

ima nešto posebno u tom zraku iznad 4000 metara, nešto što prodire u dušu, daje nam snagu i još nas više povezuje.

Razmjenjujemo poglede; možemo mi to! Još dvadeset minuta i na vršnom smo grebenu. Vjetar brije, posljednji koraci i... na vrhu smo Breithorna, 4165 metara iznad razine mora.

Čestitamo sami sebi, zahvaljujemo planini što nas je tako lijepo primila i dopustila nam da uživamo u vidicima koji se pružaju na sve strane. Sve je ovdje tako blizu, a tako daleko: Matterhorn, Monte Rosa, Castor, Mont Blanc, Gran Paradiso... Okrećemo se prema jugu, prema padini kojom smo se uspeli. Vide se male točkice u dubini na Plateau Rosa, planinari koji se još penju. Na sjevernoj strani je dubina od 1200 metara, pogled na led Gornergletschera i Findelgletschera. Po istočnoj strani nailazi društvo planinara iz Münchena. Stiže do nas. Prvi put se vidimo, no grlimo se kao stari prijatelji.

Ne osjećam više vjetar koji puše; zaboravio sam na sve brige iz svakodnevnog života. Vrijeme je stalo. Lebdim ovdje, na visini većoj od 4000 metara, u svojem svijetu. Uživam u trenutku koji me ispunjava i ne mislim ni na što drugo (carpe diem – memento mori)!

Pristiže još planinara, na vrhu pomalo nastaje gužva. Slikamo se i počinjemo sa spuštanjem. Za silazak na Plateau Rosa koristimo se istim putom. Planinari koji nam dolaze ususret čestitaju Paolu. Toga je dana zasigurno bio najmlađi planinar koji je osvojio jedan četritisućnjak. Najljepšu čestitku dobio je od jednoga Talijana, koji nas je najprije pitao odakle smo. Odgovorili smo mu da smo planinari iz Hrvatske, na što se okrenuo prema Paolu i rekao: »Nije točno da si planinar iz Hrvatske; prešao si granicu od 4000 metara i postao si alpinist iz Hrvatske«. Eto kako se postaje alpinist na talijanski način!

Šuma ili potkornjaci, pitanje je sad

Branko Meštrić, Zagreb

Nije na planinarima da se guraju upravljati šumama ili parkovima, nije čak ni da previše prigovaraju onima koji тамо (ne) djeluju, ali svakako imaju pravo znati što se događa sa šumama kojima prolaze. A da se nešto događa, očito je, zapravo najočitije posjetiteljima sjevernog Velebita koji se od Careve kuće na Begovači upute prema zlosretnom Lubenovcu. Najprije će hodajući cestom primjetiti s desne strane skupine suhih stabala, a zatim s lijeve nekoliko povećih, svježe posjećenih čistina. »Opet su šumari poharali šumu«, pomisliti će. Zaista ima ljudi koji ozbiljno misle da su šumari blesavi i samo čeznu da unište ono od čega žive. Izbit će naposljetku na prekrasni zeleni Lubenovac, do tužnih ostataka spaljene planinarske kuće i pogledati preko njih na zelenilo goleme lubenovačke livade, koja je ove

razmjerno vlažne godine uistinu zelena. No, nešto će biti neobično na toj mnogima poznoj slici: zelenoga smrekovog okvira oko livade više nema, samo strše suha stabla, a na obroncima Krajačeva kuka vidi se i bijelo kamenje.

Sve je to slika napada smrekova potkornjaka, kukca koji inače mirno živi na trulim i bolesnim stablima, ali kad mu se stvore uvjeti, za tili se čas namnoži i više ne bira je li drvo zdravo ili bolesno. Napada i buši sve smreke redom, i to u krugovima – stoga se vide cijele skupine suhih stabala. Kad se skupina osuši, ekipa potkornjaka ide dalje i po nekoliko kilometara, pritom se usput i geometrijski šireći, pa ponovno napada.

Da, to znači da će smreke u njihovu dometu nestati ne poduzme li se što, a šumari pokušavaju upravo to uklanjući zaražena stabla

Šumski potkornjak *Ips typographus* L.

ALAN ČAPLAR

U Nacionalnom parku ne gospodari se po pravilima šumarske struke i Zakona o šumama, već po Zakonu o zaštiti prirode i po vrlo ekstenzivnim principima zaštite – proglaši zaštićenim i ništa ne diraj – pa štao Bog da. Kao da šuma nije živ organizam, već neki artefakt koji se može staviti pod stakleno zvono...

prije no što se zaraza proširi. Otuda i one oveće čistine lijevo od ceste. To su bili čisti smrekovi odjeli s kojih su sve smreke sklonjene, i zrele i mlade.

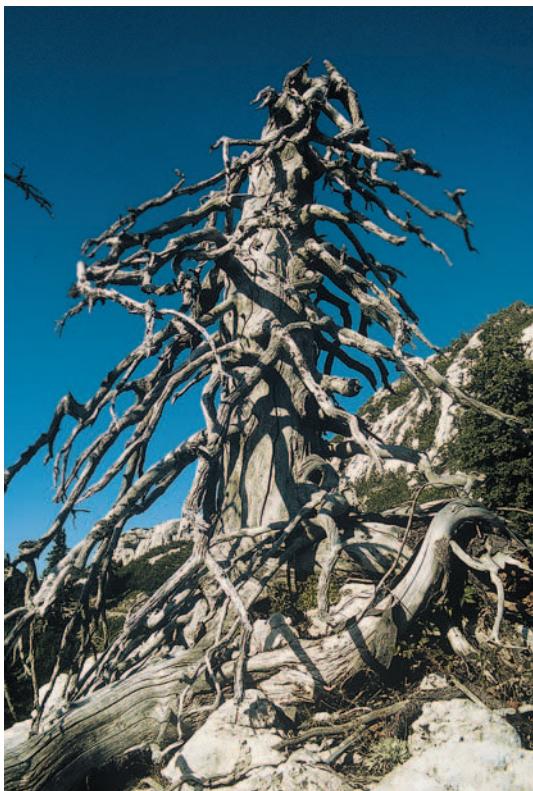
No, što je s onim skupinama suhih stabala desno od ceste? Desno od ceste su površine Nacionalnog parka Sjeverni Velebit, a u nacionalnim parkovima ne gospodari se po pravilima šumarske struke i Zakona o šumama, već po Zakonu o zaštiti prirode i po vrlo ekstenzivnim principima zaštite – proglaši zaštićenim i ništa ne diraj – pa što Bog da. Kao da šuma nije živ organizam, već neki artefakt koji se može staviti pod stakleno zvono...

Dakle, kako stvari sada stoje, uprava Nacionalnog parka neće djelovati protiv svojih napasnika pa oni imaju prigodu nesmetano razvijati svoju djelatnost i nesmetano se širiti Parkom, tako da će, ne dogodi li se nešto po-

sebno, svi njezini prostori ostati bez smreke. Svi su izgledi da se ni po prestanku »epidemije« smreka neće vratiti na ove prostore jer se jednostavno ne može obnoviti na podlogama s plitkim tlama, za vegetacijskog razdoblja vrlo sušnim, čak ni pošumljavanjem, a pogotovo ne sama od sebe. Na njeno će mjesto doći vitalnija i otpornija bukva i bit će zeleno – ali to je neka druga slika.

Sreća je da priroda zna zalizati svoje rane. Zapravo, vjerojatno je da će ipak i naši potomci vidjeti onu prvotnu sliku Lubenovca u smrekovu okviru. Kad se stvore uvjeti, vratit će se i smreka – za kojih 300 – 400 godina.

Smrekov potkornjak – *Ips typographus* L. – pošast je današnjice smrekovih šuma. Osobito je čest u zemljama srednje Europe i Skandinavije, koje su bogate smrekovim šumama, često i u monokulturama. U tim se zemljama već

FRANO NOVOSEL

Osušeno stablo smreke u Hajdučkim kukovima

desetljećima bore i nastoje suzbiti toga štetnika. Nakon krajnje suhe 2003. godine bilo je za očekivati da će se njegova populacija ekstremno povećati i u Hrvatskoj.

Ips je tipično sekundarni štetnik, tj. napada oslabljena stabla, a tih nakon suše ne nedostaje. No, kad brojnost populacije premaši i prag otpornosti vitalnih smrekova, ips se u nekim predjelima učas preobrazi u primarnog štetnika i napada sve redom. Najugroženije su trenutno šume u senjskoj upravi šuma, i to gotovo cijela gospodarska jedinica Begovač i dobar dio jedinice Lubenovac, a posebno šume NP-a Sjeverni Velebit. Simptomatično je da su napadnute i šume na ličkoj Kapeli uz granicu s NP-om Plitvička jezera, pa Šumarije Plaški uz slunjski poligon. Čini se da su potkornjaci u zaštićenim područjima pronašli odličnu bazu gdje se mogu nesmetano razmnažati i napadati okolne gospodarske šume.

Uočivši problem, proljetos su se upravo na Lubenovcu i Štirovači, a pod vodstvom prof. dr.

Borisa Hrašovca, našega vrhunskog specijalista za potkornjake, okupili šumari praktičari i znanstvenici, ljudi iz Nacionalnog parka, Državnog zavoda za zaštitu prirode i Ministarstva kulture, kao i šumarske inspekcije. Svi su svjesni neodrživosti sadašnjega stanja, naročito uzaludnosti borbe šumara na svom području dok se preko ceste u zaštićenim područjima ništa ne čini u žarištima epidemije. Trenutno Zakon o šumama i Zakon o zaštiti prirode svojom neusklađenošću onemogućuju bilo kakvo zajedničko djelovanje šumara i zaštitara, a pitanje je hoće li nadležni Državni zavod za zaštitu prirode uspjeti provesti ikakve izvanredne mjere prije nego potkornjaci učine svoje i unište jedan od ključnih fenomena zbog kojih je nacionalni park i proglašen – prekrasne šume. S druge strane »crte razdvajanja« šumari obećavaju da će se i dalje boriti i suzbijati napasnika, uz neminovne velike štete od skupih radova na velikim površinama i sječe nezrelih stabala. Ako žarište epidemije na taj način uspiju zadržati na ovom prostoru, vjeruju da će spasiti Štirovaču, najznačajniju i najljepšu smrekovu šumu u Hrvatskoj.

Planinarima ostaje da i dalje hodaju šumama, negoduju zbog povećanog broja sjećina, čistina na kojima je nekad rasla smreka, to jest da se naviknu na nove sive pejzaže u zaštićenim prostorima. Zazelenjet će ih opet za koje desetljeće bukva, vratit će se i smreka za koje stoljeće. Tako to valjda mora biti u prirodi jer sve su to ipak prirodni procesi. Ili ipak i naša civilizacija ima neki utjecaj čak i na najzaštićenijim prostorima – onečišćenjem zraka utječe na klimu.

Je li tamo zaista sve prirodno i treba li sve prepustiti da se razvija kako zna i može? Da je bilo dogovora i koordiniranog djelovanja šumara i zaštitara, epidemija se možda mogla izbjegći ili barem ograničiti. No, dok ljudi tek razmišljavaju kako uskladiti zakone, potkornjaci ih ne čitaju, već nesmetano djeluju – samo po svojim nagonima trenutno se prilagođavaju stvarnom stanju. Blago si ga njima, ne moraju paziti ni na granice, ni pitati ministarstva za mišljenja. Kad bi samo znali čemu imaju zahvaliti za blaženi mir i pravi mali raj za razmnožavanje »desno od ceste«!?

U posjetu Rodici

Planinarski užitci na Spodnjim Bohinjskim gorama

Damir Bajs, Zagreb

Julijske su Alpe često odredište hrvatskih planinara. Atraktivni vrhovi, zanimljive i dobro obilježene planinarske staze, a usto lijepi planinarski domovi, uvijek nas iznova oduševljavaju. Sve to obilazimo i osjećamo »izbliza«, no mnogi ne znaju kako taj dio slovenskih Alpa izgleda »iz malo daljega«. Posjet Spodnjim Bohinjskim gorama sigurno će vam dati odgovor i na to pitanje.

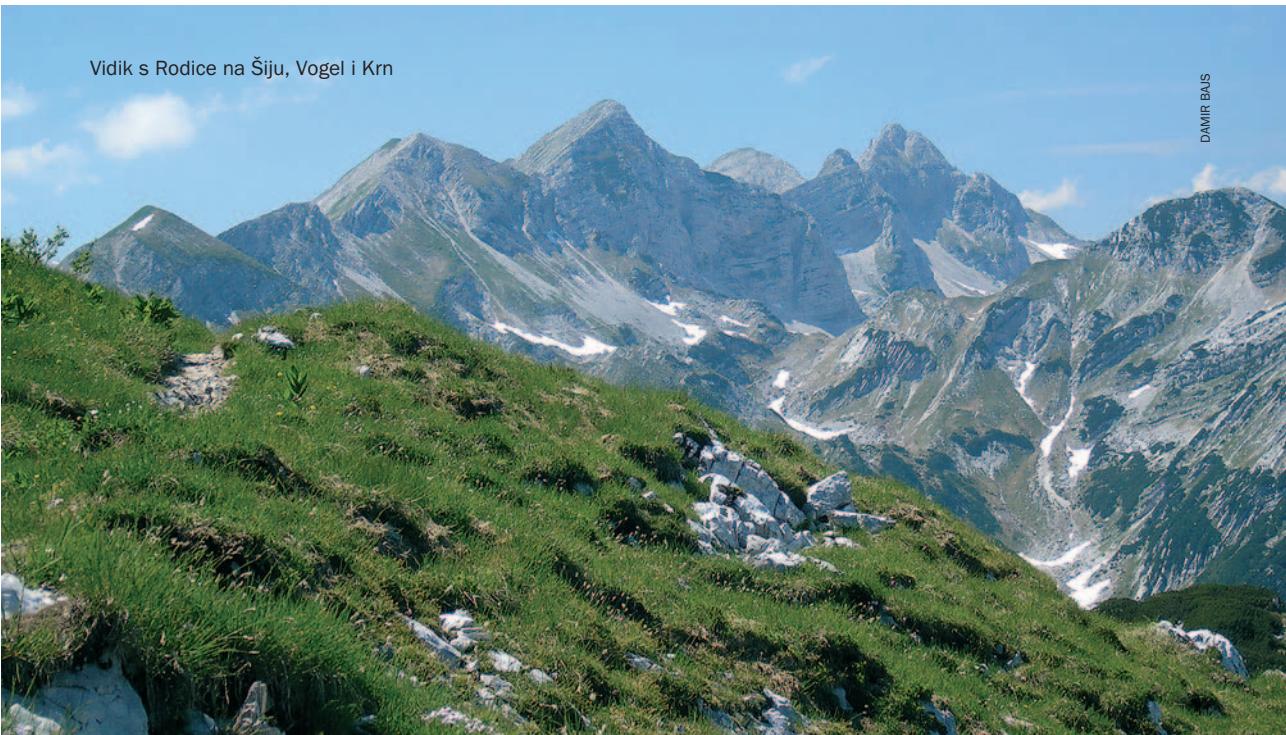
Nakon temeljitih priprema, čitanja literature i pregledavanja planinarskih karata, potaknuti zajedničkim tradicionalnim susretom planinara željezničara Slovenije i Hrvatske na Vogaru, krenuli smo na Rodicu. To je jedan od

najviših i najposjećenijih vrhova te alpske skupine, kojem samo 34 metra nedostaju do dvije tisuće metara visine. No, ništa zato, ne patimo zbog brojki.

A kako doći do Rodice? Za početak smo bili malo i konformisti. Od Ukanca pokraj Bohinjskog jezera na visoravan Vogla, na oko 1540 metara, vozi suvremena gondolska žičara, po slovenski – nihalka. I osim što nas brzinom od 33 km/h u samo nekoliko minuta digne za gotovo 1000 metara, stvarno se njije. Nije baš ugodno njihati se iznad provalije, ali tješimo se onom starom izrekom: »Kako svima, tako i nama!« Za 10 se eura isplati, jer ta cijena

Vidik s Rodice na Šiju, Vogel i Krn

DAMIR BAJŠ

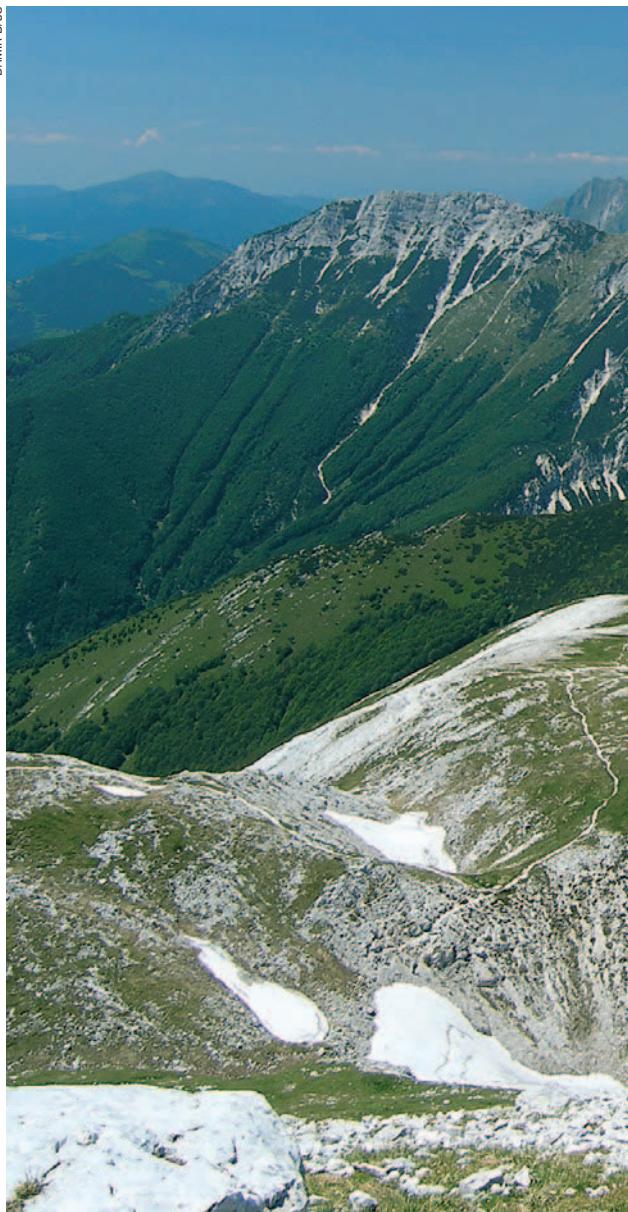
uključuje povratnu kartu te u nastavku vožnju »sedežnicom« do Orlovog roba. Na našu žalost, doznajemo da će potonja proraditi tek za tri dana, kad završi remont nakon skijaške sezone. Ponekad nije dobro uraniti.

Nakon dolaska do gornje postaje žičare, tlak u ušima izjednačava se uz kavicu u obližnjem planinarskom domu »Merjasec« (u prijevodu na hrvatski: vepar). S terase doma lijepo se vide čitav greben i istaknuti vrhovi Spodnjih Bohinjskih gora. Jedan je od tih vrhova i Rodica. Lijepo se vidi pravilan piramidalan oblik vrha, čije padine pružaju pravi užitak skijašima koji vole turno skijanje. Istočno od Rodice pruža se greben koji vodi prema vrhu Raskovcu i dalje prema Črnoj prsti. Zapadno od Rodice greben je mjestimično vrlo uzak, a njime se može ići prema vrhovima Šiji (1880 m), Vogelu (1922 m), Vrhu nad Škrbinom (2054 m) i Velikom Bogatinu (2008 m), sve do Krna na krajnjem zapadu. Ispod grebena s južne strane guste su šume između Planine Suhe i Poljane. Te su padine vrlo strme, a mjestimično iz njih strše stijene, pa je prilaz s juga mnogo zahtjevniji. Duž čitavoga grebena od Velikog Bogatina do Črne prsti proteže se trasa Slovenske planinske poti (br. 1), najpopularnije slovenske obilaznice. Stoga je Rodica često posjećen vrh.

Mi smo pošli trasom koja vodi ispod žičare prema vrhu Šiji. Put je zapravo skijalište, koje ljeti, kada nema snijega, izgleda kao grub, mjestimice strm kamenjarski prilaz, pa postoji mogućnost klizanja. Za jedan sat stiže se do gornje postaje »sedežnice«. U dvadesetak minuta, što kroz kamenje, što kroz nisku klekovicinu bora, eto nas na križanju staza: lijevo na Rodicu, ravno uzbrdo na Šiju, a desno na Vogel. Na tom se mjestu valja okrenuti i uživati u vidiku na Julisce Alpe. Kao na dlanu vide se Mangart, Jalovec, Kanjavec, Rjavina i Mišelj vrh, a nad svima dominira Triglav. Kraj je lipnja, ali bijelina snijega još dominira, iako se radi o južnim padinama. Kako li je tek sa sjeverne strane! Očito je da je protekla zima obilovala snijegom pa će mu trebati još mjesec dana da se otopi.

Krećemo u istočnom smjeru. Da ne bi sve bilo »kao po špagici«, pobrinula se priroda.

DAMIR BAŠIĆ

Staza se zbog konfiguracije terena prvo znatno spušta, djelomično po manjem siparu, pa kroz klekovicinu. U pola sata eto nas na prijevoju Čez Suho. Staza se nekoliko puta penje i spušta, a Rodica se čini sve daljom. No, to je samo optička varka. S otvorenog su grebena vidici nezaboravni.

Ubrzo smo na samom podnožju Rodice. Oko nas je sve plavo od kluzijevih encijana koji svoje cvjetove poput okrenutih kišobrančića

Vidik s Rodice na zapad

nude suncu i našim pogledima. Tako valjda priroda ljepotom nagrađuje naš trud i upornost.

Posljednjih pola sata jednakomjernog uspona po livadama i sitnom kamenju dovodi nas na vrh, visok 1966 metara. Zaista veličanstveno! Vidik je čudesan na sve strane. Naravno, treba imati i sreće s dobrim vremenom. Oko nas je bilo 360 stupnjeva ljepote. Posebno me se dojmio oštar greben i prema istoku i prema zapadu. To je zapravo prirodan zid koji svoju južnu

stranu štiti od hladnih sjevernih vjetrova. Naše divljenje nakratko prekidamo kako bismo utisnuli žig za uspomenu. Nekoliko desetaka fotografija što sam ih snimio na vrhu mogu tek manjim dijelom dočarati viđeno.

Rodici bih preporučio svim planinarima s dobrom kondicijom i željom za užitkom koji može pružiti planinarenje. Vidici i ljepota prirode odgovor su na pitanje zašto volimo planinariti, a toga na Rodici ima u izobilju.

PLANINARSKI KALENDARI ZA 2009. GODINU

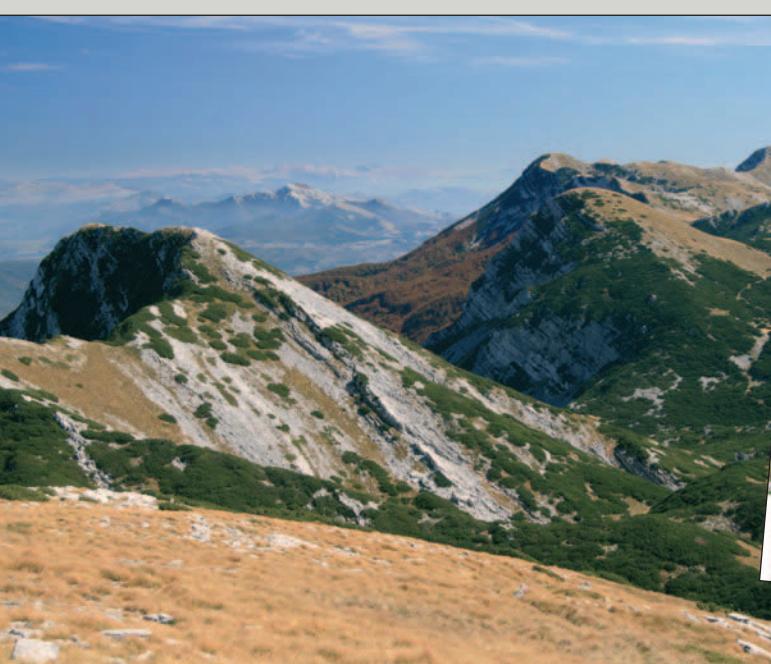
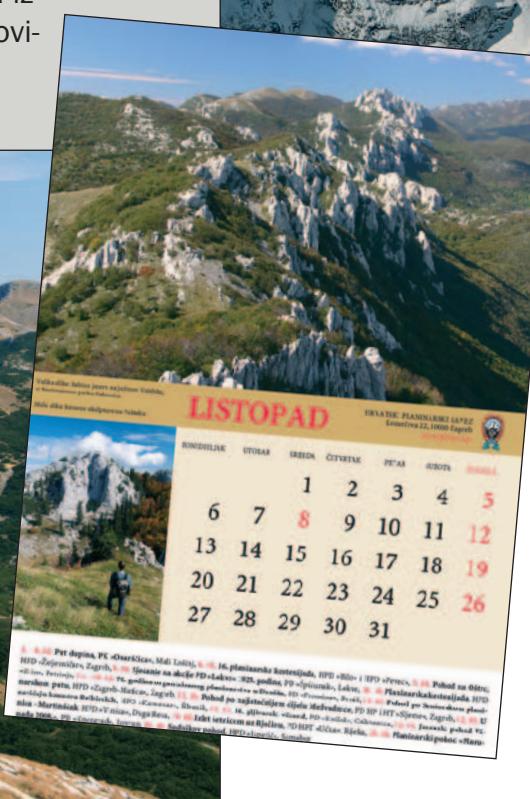
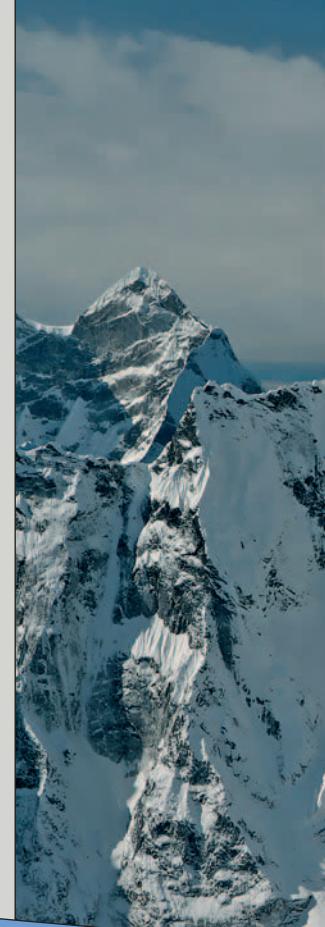
Hrvatski planinarski savez tiskat će ove jeseni dva planinarska kalendarja za 2009. godinu:

1. HRVATSKE PLANINE 2009. – 135 GODINA HRVATSKOG PLANINARSTVA.

Ovaj atraktivni zidni kalendar donosi odabране slike iz hrvatskih planina, naših najboljih planinarskih fotografa. Uz slike iz planina, u njemu će biti objavljen pregled svih značajnijih planinarskih akcija u sljedećoj godini i najnoviji adresar članica HPS-a. Urednik kalendarja je Alan Čaplar.

2. HIMALAJA I MOUNT EVEREST 2009.

Najavljujući hrvatsku žensku ekspediciju koja će sljedeće godine pokušati uspon na najviši vrh svijeta, ovaj kalendar donosi slike pomno odabranih himalajskih motiva, slike s ekspedicije na Cho Oyu 2007., a uz slike je i niz značajnih datuma iz hrvatske i svjetske planinarske i alpinističke povijesti te adresar udruga članica HPS-a. Urednik kalendarja je Darko Berljak.

Format kalendar je 48×33 cm, a kao i prošlih godina, tvrda poštanska omotnica štiti kalendare od oštećenja na putu do naručitelja. Cijena jednoga kalendara jest 35 kuna, a za narudžbe od 10 i više primjeraka preko planinarskih društava odobrava se popust od 20% (u društvu se sastavi popis i narudžbom društva naručuje se određen broj kalendara, a HPS društvu potom šalje račun). U narudžbi (telefonskoj, faksom, poštom ili putem e-maila) treba naznačiti koji kalendar naručujete te hoće li se kalendar izravno preuzeti u Uredu HPS-a ili ga treba slati poštom. Šalje li se kalendar poštom, u račun će biti uključeni i pripadajući poštanski troškovi.

Informacije i narudžbe

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ

Kozarčeva 22, 10000 Zagreb, tel./fax 01/48-24-142, tel. 01/48-23-624

www.plsavez.hr, e-mail: hps@plsavez.hr

Spašavanje iz podzemnog sustava Piaggia Bella*

Igor Jelinić, Karlovac

Dana 8. kolovoza 2007. Igor Jelinić Jela, jedan od najiskusnijih i najboljih hrvatskih speleologa, istraživao je s talijanskim kolegama velik podzemni sustav Piaggia Bella u Italiji. Na razmijerno laganom dijelu poskliznuo se i pri padu slomio nogu te ozlijedio rame. Otvoreni prijelom noge velik je problem i u gradu, a u jami na dubini od 300 metara i četiri kilometra daleko od ulaza to je, najblaže rečeno, dramatičan događaj.

Spašavanje koje je uslijedilo danima je bilo jedna od glavnih vijesti u hrvatskim, ali i svjetskim medijima. Nije ni čudno, jer su talijanski kolege iz Corpo Nazionale Soccorso Alpino e Speleologico (Nacionalna gorska služba spašavanja) izvele dosad najveću speleološku akciju spašavanja u svijetu. Više od stotinu i pedeset spašavatelja gotovo se četiri dana borilo za svaki metar duljine i visine. Igor Jelinić iznesen je na svjetlo dana 12. kolovoza 2007. u 13:34.

U nastavku možete pročitati kako je Jela doživio i proživio spašavanje, o čemu je razmišljao, kako je gotovo četiri dana funkcionirao zavezan u nosilima, je li spavao, kako je obavljao nuždu i još desetke »sitnih« pojedinosti. Posrijedi je iznimno zanimljivo štivo, istovremeno i dramatično i zabavno. Jela je i sam spašavatelj pa je vrlo dobro razumio napore talijanskih kolega i ovo je njegova svojevrsna zahvala za sve što su napravili.

Hrvoje Dujmić (HGSS)

Još dok sam živio u Italiji slušao sam i čitao o podzemnom sustavu Piaggia Bella, jednom od najvećih u zemlji. Susjednoj Labassi posvećen je čitav jedan broj časopisa Speleologia, glasila Talijanskoga speleološkog saveza, najpoznatijega talijanskog speleološkog časopisa. Očaravajuća mogućnost da bi se spajanjem tih dvaju speleoloških objekata mogla dobiti najdublja i najduža špilja u zemlji bila je dovoljna da čitavu priču trajno zapamtim.

Na žalost, postojala je tada i još jedna okolnost koja mi nije dopuštala da zaboravim Marquareis, kako se naziva taj dio Alpa, i njegove

podzemne ljepotice. Čudljiva klima čitave regije, nad kojom se sukobljavaju alpske i sredozemne ciklone stajala je u ljeto 1990. života čak devetoricu iskusnih speleologa. Između torinskih i imperijskih speleologa (Imperia = grad u Italiji, nedaleko od Genove) oduvijek su postojali stanoviti antagonizmi, ali ih je tada potisnula odlučnost u pokušaju otkrivanja možebitnog spoja Labasse i Piaggia Belle. U jednoj od akcija traženja spoja ili barem približavanja tih dviju špilja okupilo se čak dvanaest najpoznatijih speleologa iz obaju klubova. Istraživači u Labassi, pod vodstvom speleologa iz Imperije,

* Autorski tekst jednog od najiskusnijih hrvatskih speleologa Igora Jelinića o nesreći koja ga je zadesila ljeti 2007. objavljen je na web-stranici HGSS-a te u časopisu »Speleolog 2007«, koji je ovih dana izasao iz tiska. Iako je od najveće ikad zabilježene akcije speleološkog spašavanja prošlo već više od godinu dana, odlučili smo Jelinićev tekst objaviti i u »Hrvatskom planinaru« jer je istodobno i poučan i zabavan, a ujedno je i najbolji način zahvale brojnim neimenovanim speleolozima koji su sudjelovali u Jelinićevu spašavanju. (Uredništvo)

nisu znali da se usprkos dobim prognozama vani dogodila velika promjena temperature, praćena obilnim snježnim padalinama.

Po izlasku, premda iznenađeni i nedostatno odjeveni, momci su se pokušali domoći sigurnosti najbližeg skloništa, no u dvije snježne lavine nestalo ih je čak devet! Tri speleologa koji su izašli poslije po tragovima su shvatili kakva je nesreća zadesila njihove kolege te su se vratili u sigurnost špilje i tamo čekali spasioce.

Mnogo je pripovijesti o špiljama Margareisa. One već čitava četiri desetljeća svjedoče o naporima koje su ulagali speleolozi prilikom istraživanja i o danku koji su špilje uzimale.

U želji da i sam pridonesem poznavanju podzemlja tog dijela svijeta, odlučio sam sudjelovati na istraživačkom logoru koji svake godine organiziraju članovi Gruppo Speleo Piemontesi iz Torina. Nakon mnogo godina, zimske i proljetne ekspedicije nisu mi oduzele godišnji odmor pa mi je čitav ostao na raspolaganju za ljetne aktivnosti. Na moje veliko zadovoljstvo, priključili su mi se Ivan Glavaš i Nenad Kuzmanović iz SU *Spelunka*.

Kad smo napokon krenuli na put, nisam ni sanjao da će iskoristiti tek nekoliko dana svoga toliko čuvanog godišnjeg odmora, a još manje da će za kojih pet dana postati najpoznatiji Hrvat u Hrvatskoj, Italiji, a možda i šire.

Ritam kretanja špiljom koji su Kuzmi, Glavašu i meni nametnuli talijanski kolege bio je brz i odgovarao nam je više od sporijega dan prije, kada smo s prijateljicom Deboram kao vodičem otišli u drugi kraj jame. Unatoč neprestanom kretanju takvom brzinom, znojili smo se manje. Za jednoga kraćeg zastanka, rezimirajući prijeđeno, shvatili smo da napredujemo upravo fantastično: umjesto za predviđenih pet, stići ćemo do cilja – tj. do mjesta gdje krećemo u dotad nepoznat dio jame – za manje od četiri sata. Budući da smo sedmorica nosili šest transportnih torbi, povremeno bismo se zamijenili, pa je baš na mene pao red da budem bez tereta, što uvelike olakšava kretanje. Ni ta činjenica, ni pomna pozornost, niti odlična tjelesna kondicija koju sam stekao stalnim špiljanjem u posljednje vrijeme, eto, ni sve to za jedno nije bilo dovoljno da izbjegnem ono što

GIOVANNI BALDINO

Izvlačenje Igora Jelinića

mi se uskoro dogodilo i što će mi, mogu slobodno reći, bitno izmijeniti životni ritam.

Priječnica kao i mnoge druge prije nje. Dvostruko uže rastegnuto u dužini od oko pet-šest metara služi za osiguranje od pada u jednakotoliko duboku pukotinu, koju treba prepriječiti raširenih ruku i nogu. Stijene su pomalo izlizane od stotina špiljara koji su dugi niz godina tuda prolazili. Ipak, sve u svemu – šala mala. Nešto sasvim uobičajeno. Kad mi se lijeva noga otkliznula niz stijenu, nisam se stigao okrenuti da bih se rukama zaštitio od udarca, već sam lijevim ramenom udario o stijenu, što je odmah imalo za posljedicu iščašenje. Čovjek u padu obično ima nešto mačjega u sebi i sposoban je brzo reagirati da položajem tijela ublaži posljedice pada, ali nakon udarca ramenom ja sam nastavio padati kao mrtvo tijelo, pritom jako udarivši lijevim stopalom u kamenu izbočinu. Za moje kolege, dvojicu koja su već bila na drugoj strani i četvoricu koja su iza mene čekala svoj red, sve je djelovalo zbujujuće i čak pomalo smiješno. U sekundi sam pao oko metar ili metar i po, uz dva glasna uzvika. Ostavši visjeti na užetu za osiguranje odmah sam rezimirao nastalo stanje i iznio ga kolegama:

»Ragazzi, io ho la spalla fuori e frattura esposta sulla gamba!« (Dečki, izletjelo mi je rame, a imam i vanjski prijelom noge!)

S obzirom na to da su svi složno odgovorili smijehom, ponovim istu rečenicu uz dodatnu ozbiljnost u glasu. Tada je nastao tajac od nekoliko trenutaka. Moj osjećaj nemoći i potpune ovisnosti o kolegama bio je potpun. Samostalno se nisam mogao pomaknuti ni pedlja. Već nakon nekoliko minuta bio sam uz pomoć sidrišta u stropu, kolotura, užeta i zajedničkih snaga šestorice kolega preseljen na ravniji dio, dvadesetak metara udaljen od mjesta nesreće. Dobro pamtim kratak dijalog s Dondom, talijanskim prijateljem, koji se odvijao dok su me na rukama prenosili kratkom, strmom padinom.

– Jesi li ti svjestan gdje smo? – upitao me Donda.

– Jesam – odgovorio sam bez mnogo razmišljanja.

– Shvaćaš li da ti se ovdje nije smjelo baš ništa dogoditi?

– Potpuno!

– I svjestan si da ćemo te morati izvlačiti najmanje dva dana?

– Čekaj malo – reagirao sam iznenadeno – jesi li ti svjestan gdje smo? Pa, trebat će barem četiri-pet dana da vidim sunce!

GIOVANNI BALDINO

Nisam tada bio načistu, a nisam ni sada, jesu li me Donda i drugi koji su ga podržali htjeli oslobođiti straha od dugotrajnog transporta ili se samo radilo o pogrešnoj procjeni. Na žalost, ja sam bio u pravu.

Ono što je uslijedilo bila je prema svim dostupnim podacima jedna od najkompleksnijih akcija speleospašavanja ikad izvedenih. Po broju sudionika i vremenu koje je bilo potrebno da se spašavanje privede kraju, to je dosad nedvojbeno rekordna akcija u svjetskim razmjerima, što je bilo uvjetovano težinom ozljeda, morfolojijom špiljskih kanala i udaljenošću od mjesta nesreće do izlaza iz špilje. Ipak, zahvaljujući odličnoj uvježbanosti talijanskih speleospašavatelja, njihovu iskustvu i masovnosti, spašen sam na najbolji i najbrži mogući način.

Prateći tih nekoliko dana zbivanja oko sebe kroz malo odškrinut vizir kacige, nisam imao ni približnu predodžbu o medijskoj pompi koja se razvila oko mog slučaja. Odmah nakon nesreće zamolio sam Ivana Glavaša da po izlasku na površinu ne šalje u Hrvatsku obavijest o nesreći, kako bi se izbjegla nepotrebna panika. Računao sam da ću, kad izadem na površinu ili kad stignem u bolnicu, sam javiti majci i ostalima o nezgodi i time ih oslobođiti napetosti i iščekivanja. To je, međutim, bilo potpuno iluzorno očekivati. Još za vrijeme boravka u jami priča o mojoj spašavanju punila je novinske stupce i naslovnice. Prikazi nesreće i spašavanja bili su uglavnom pretjerano senzacionalistički, što je standardna značajka dnevnog, više ili manje žutog tiska, pogotovo kad su događaji o kojima je riječ već sami po sebi prilično dramatični.

Putujući kroz špiljske kanale prema izlazu imao sam prilike sresti desetine speleologa spasilaca, od kojih sam poznavao tek nekolicinu. Odrađivali su smjene od po 24 sata, što je, uz dolazak i odlazak, uglavnom značilo trideset i više sati neprekidnog boravka u podzemlju. I sve samo zbog mene! Njihovi su mi nesebični naporci čitavo vrijeme davali osjećaj povjerenja i sigurnosti. Liječničko strpljenje i skrb koju sam uživao nadmašila je i moja najoptimističnija očekivanja. Svi su imali samo jedan cilj: što prije me dovesti na sigurno i uz što manje patnji za mene. A bio sam, zbog težine svojih ozljeda, vrlo zahtjevan pacijent, iako sam se čitavo

Metar po metar prema izlazu

vrijeme trudio da to ne budem. Ako je istina da sam svojom smirenošću i vedrinom duha uspijevao imalo olakšati mukotrpan posao oko svog spašavanja, onda mogu biti sretan i ponosan. To je najmanje što sam im mogao dati zauzvrat. Među različitim ljudima iz iste branše, pa tako i među speleolozima, nerijetko postoje staničiti konflikti i antagonizmi, a loši odnosi ponekad mogu izazvati i otvoreno neprijateljstvo, pa i mržnju, no takve nesreće potiskuju sve nesuglasice duboko u drugi plan. Sjedinjeni u stroj sazdan od više od stotinu i pedeset kotačića, u lanac koji nema i ne smije imati slabu kariku, moji su spasilioci odradili posao za povijest. Nije slučajno da mnogi speleolozi smatraju svojom moralnom obvezom biti dijelom speleospasičke službe; u slučaju nesreće, spremni su dati sve od sebe za spas jednog od svojih, pripadnika Naroda Speleologa. Jedina nagrada koju očekuju i jedina koju obično dobiju jest zadovoljstvo zbog dobro odraćena posla i spašena života. S moje točke gledišta, stvar je bila dublja. Nije se radilo o bilo kojem speleologu, nekom od naših, radilo se o meni osobno, o spašavanju mog života, o svemu što na ovom svijetu imam. Jedinstveno iskustvo!

Uz neizmjernu zahvalnost prema svima koji su na bilo koji način sudjelovali u mojoj spašavanju, kao i prema onima koji su bili spremni sudjelovati da se ukazala potreba, a takvih je bilo mnogo, želio bih ih sve podsjetiti na jedno staro narodno vjerovanje: kada spasiš nečiji život, postaješ odgovoran za njega. No, neka ne brinu previše, ako u mojoj budućem životu bude loših ili neodgovornih poteza, svaki od mojih spasilaca moći će podijeliti odgovornost s više od sto pedeset »sukrivaca«.

Dugotrajan transport nosila i mnogo ljudi uključenih u taj posao vezani su uz mnoštvo pojedinosti koje nisu spomenute u priči i postupno padaju u zaborav. Vrijedi ih se prisjetiti.

Otvoreni prijelom noge podrazumijeva i krvarenje. Da bih pri transportu gubio što manje krvi, liječnik Giuseppe Giovine djelomično mi je zatvorio ranu šivanjem. Bol koju sam pritom osjećao bila je zanemariva, dijelom zbog djelovanja analgetika, a dijelom zbog bitno promijenjenih kriterija o granici boli.

Prvi sat ili dva nakon nezgode bol je bila sasvim podnošljiva, a zatim je počelo. Momci su se naslušali mojih jauka dok nije stigla doktorica Chiara Giovannozzi s prvim analgeti-

Izvlačenje Igora Jelinića iz sustava Piaggia Bella u ljetu prošle godine trajalo je četiri dana i bilo je dosad najveća akcija speleo spašavanja u svijetu

kom, deset sati nakon nezgode. Četrdesetak sati poslije rečeno mi je da se mora promijeniti vrsta sredstva protiv bolova jer sam već dobio dopušten maksimum. Na red je došao morfij, što sam shvatio kao pojačanje, ali me doktor Beppe razuvjerio. Prvo je sredstvo bilo jače. Ne znam mu naziv niti ga želim znati. O tim je stvarima razmišljalo osmero liječnika, od kojih je uvijek jedan bio sa mnom.

Osim nadzorom nad mojim zdravstvenim stanjem tijekom čitave akcije, liječnici su bili najzaokupljeniji poslom u razdobljima između pojedinih etapa transporta. Koliko pamtim, transport je zaustavljen četiri puta, što zbog tehničkih priprema za nastavak (postavljanja sidrišta i proširivanja uskih prolaza miniranjem), što radi mog odmora, fizioloških potreba i ponovnoga liječničkog pregleda. Svaki bi put iznad mene podigli ili bolje reći objesili šator od mikrofibre, u kojem bi se za kratko vrijeme postigla vrlo zadovoljavajuća temperatura. Konstrukcija bivka vrlo je jednostavna, a postavlja se za dvije do tri minute. U šatoru bih obično pio topke napitke, uglavnom čaj, i pokušavao jesti, najčešće bezuspješno. Jedino što sam uspijevao s tekom progutati bile su čokolade. Mesne zalogaje, sireve i slično gotovo nikako nisam mogao uzeti. U šatoru bih primao infuzije, dozu antibiotika i analgetika.

Obavljanje male nužde bio je poseban ritual koji nisam mogao obavljati bez pomoći. Sam čin mokrenja, iako uz bolove zbog teškog postavljanja u odgovarajući položaj, odradivao sam doduše sam, ali za skidanje i oblačenje odjeće trebao sam pomoći. Veliku nuždu nisam uopće obavljao tjedan dana nakon nesreće, sve do karlovačke bolnice. Kako bih nakon višestogog transporta jedva dočekao stanku u bivku, tako bih i nakon dva ili tri sata mirovanja jedva čekao nastavak transporta. Spavati, unatoč umoru, ionako nisam mogao, ponajviše zbog živčane napetosti i pojačanog izlučivanja adrenalina. Za posljednjeg dana transporta, kroz najšire i najkomotnije špiljske kanale, prijeden

je i najveći dio puta. Tada se nije podizao šator niti u zastancima transporta, već bi nosila samo polegli ili ih naslonili na stijene. Tako sam imao mnogo više mogućnosti za razgovor sa svojim spasiocima, ali sam već potpuno iscrpljen zapadao u polusan ili rijetke trenutke dubljeg sna, koji bi se obično prekidali vlastitim hrkanjem. Inače, na čuđenje mnogih koji su imali prilike spavati uz mene, nikad ne hrčem, bez obzira na položaj ili količinu popijenoga. Na nosilima mi se ipak više puta događalo da glasno zahrčem, što bi me bez iznimke odmah i probudilo. Takvo stanje polusna zbumjivalo je i ponekad zabrinjavalo liječnike koji su nadzirali moje zdravstveno stanje, jer bih s vremenom na vrijeme nesuvliso govorio, ali ne zbog groznice ili bunila nastalog zbog nestabilnog zdravlja, već isključivo zbog predugog razdoblja bez sna. Dobro utopljen i naključan sedativima, lebdio sam između sna i stvarnosti.

U trenutcima potpune budnosti pokušavao sam održati moral na visini, kako svoj, tako i svojih spasilaca. U hladnoći špilje ($2-3^{\circ}\text{C}$) ponekad je na ekipu neugodno djelovalo išekivanje signala za nastavak transporta. Uživao sam u privlačenju njihove pozornosti u takvim dugim, teškim pauzama. Razbio bih tišinu podzanjem vizira i postavljanjem pitanja: »Ljudi, znate li što me trenutno najviše muči?« Jedva dočekavši da se osjećaju korisni, uglas bi reagirali: »Što, što?« pri čemu bi se na licima čitala spremnost da mi pomognu na svaki način. »Ma, ona usrana situacija na Bliskom istoku!« I dok bi još bili zbumjeni, dodao bih: »Ali mi tu ionako ne možemo ništa!« Spustio bih vizir, ušutio i tek tada čuo njihov smijeh. Ponekad bih otfućkao neku melodiju kakva bi u akustičnim špiljskim salama imala blagotvoran efekt na umorne spasioce. Ne sumnjam da je stimulativno osjetiti zdrav duh kod unesrećenoga jer to ujedno spasiocima ostavlja dojam da posao koji obavljaju teče kako treba.

Naravno, nije uvijek bilo tako, pogotovo meni najdužega, posljednjeg dana spašavanja.

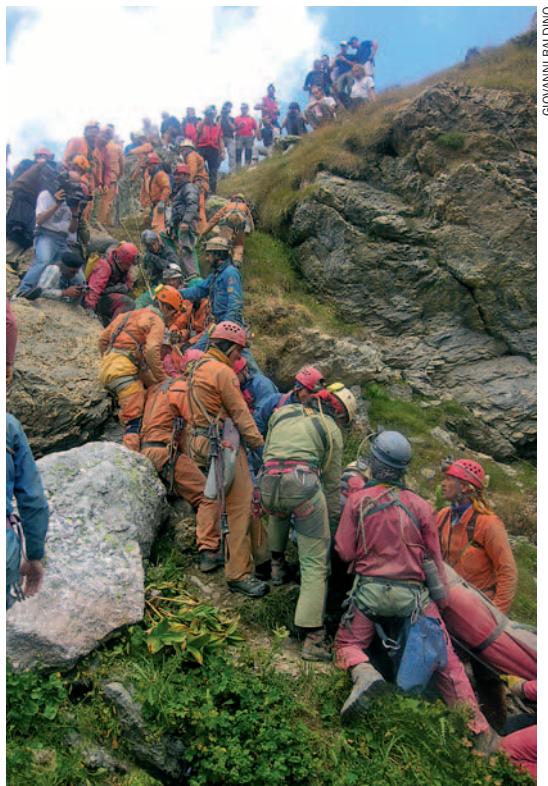
Znao sam da sam blizu izlaza pa me je počelo napuštati strpljenje i na trenutke sam osjetio vlastitu zlu krv. U najtežim prilikama čovjek o sebi može najviše saznati. Postajao sam ljut na sve koji stoji i čekaju. Zašto me ne vade van umjesta da gube vrijeme bez veze? Ljudi su radili kao mravi, a ja sam imao dojam da je to sve vezano posao i da se može izvesti mnogo brže i bolje, iako bih već u sljedećem trenutku lucidnosti shvaćao da mi psiha nije više baš najčvršća.

Sam trenutak izlaska iz jame za mene nije bio euforičan događaj, već sam danje svjetlo doživio kao i svaki put prilikom izlaska iz podzemlja. Prilično tupo i nekako previše hladno. Dakako, atmosfera koja se mogla osjetiti pojmom nosila na površini vrlo mi je brzo dala do znanja da taj trenutak znači pobjedu najveće ikad skupljene spasilačke ekipe u borbi za život jednoga kolege speleologa. Pronošenje svojih nosila kroz ruke stotinjak spasilaca prema helikopteru neću zaboraviti nikada. Zajednički uzvik iz stotine grla bio je silno emotivan. Činilo mi se kao da je sudac odsvirao kraj utakmice u finalu svjetskog prvenstva u kojem su pobijedili moji. Imao sam vrlo dobre razloge da navijam za njih.

Da bi nosila mogla proći kroz uske špiljske kanale, posebne ekipe minera ispucale su čak 240 eksplozivnih punjenja, što je na žalost znatno izmijenilo prirodan izgled špilje. Možda je prvi put u povijesti izведен tako neobičan građevinski pothvat: od užadi je ispletena mreža, kao most kojim su spasioci s nosilima prošetali i tako uštedjeli mnogo vremena.

Akcija takvog obima vrlo je vrijedno iskustvo za Corpo Nazionale Soccorso Alpino e Speleo. Nijedna preventivna vježba ne može u toj mjeri pokazati dobre i loše strane u spasilačkim manevrima, a pogotovo u koordinaciji raznih regionalnih ekipa, koje vrlo rijetko i rade zajedno.

U vježbama speleospašavanja često sam, kao jedan od težih, imao ulogu unesrećenoga. Prilično sam siguran da mi je to mnogo pomoglo. Vjerujem da trenutak kad ranjenik uđe u nosila i biva zatvoren kao u kakav sarkofag može biti psihološki težak i neugodan. Meni je takvo stanje kroz vježbe postalo poznato, što mi

GIOVANNI BALDINO

Izlazak na površinu

je sigurno olakšalo podnošenje dugotrajnog boravka u nosilima.

Tijekom četverodnevne akcije upoznao sam mnogo speleologa, ali sam zbog teškoga psihofizičkog stanja malo njih i upamtilo. No, mogao bih se kladiti da su oni mene dobro upamtili. Sjećam se stanovitog Rubena iz Brescije, koji mi je ustupio svoj prsluk punjen perjem i nekoliko me puta upozorio da mu ga vratim ako je ikako moguće. Kada sam stigao u operacijsku dvoranu torinske bolnice, liječnici nisu pokazali mnogo razumijevanja za emotivnu vezanost speleologa s blatnim komadom odjeće. Unatoč mojim protestima, rezali su prsluk, ali su to, siguran sam, sljedećih dana više puta požalili jer je posljednje čega se sjećam prije operacije bila prostorija puna lebdećeg paperja. Nasmijavalо me kada bih ležeći na leđima puhtuo, a paperje bi se veselo uskocitovalo. Čitava je sala bila bijela.

Preneseno iz časopisa »Speleolog«, br. 55

IPP-om od Umaga do Buzeta i Žbevnice

Željko Kraljić i Ivica Richter, Rijeka

Sjeverozapadna obala Istre, područje Savudrija i njezino zaleđe nisu pojmovi koji bude jake asocijacije na planinarstvo. Posljednjih se godina tome području u medijima pridaje pozornost zbog nesuglasica oko Savudrijske vale, odnosno Piranskog zaljeva, njezinog ribolovnog te općega turističkog značenja. Tamošnja očaravajuća priroda, uz razvijen hotelski turizam na obali, stare citadele u unutrašnjosti, kulturne spomenike, vino i vinisce ceste, istarske gastro-specijalitete i mrežu sve popularnijih rustikalnih konoba u kojima usluge traže pretežno imućniji i stranci, glavna su slika zapadne istarske obale koja se putem interneta i medija prikazuje svjetu. Mogućnosti za planinarenje, općenito u Istri i poglavito u ovom području, nisu široj javnosti još dovoljno poznate.

Slušajući planinarske razgovore o Istri stjecemo dojam da ona, osim Učke i Ćićarije, većini planinara nije osobito zanimljivo područje. I sami smo zamalo podlegli toj predrasudi, zanemarujući u svojim planinarskim planovima neke dijelove Istarskoga planinarskog puta kao nezanimljive, neatraktivne i dugotrajne šetnje kroz područja u koja se ionako lako stiže automobilom. Tek stjecajem okolnosti, kad smo u ruke dobili novi dnevnik Istarskoga planinarskog puta, poželjeli smo istražiti ona područja Istre u koja većina hrvatskih planinara rijetko zalaže s gojzericama na nogama.

Istarski planinarski put obnovljen je 2006. trudom istarskih planinara. Krenuti trasom IPP-a znači proći sjevernom Istrom i doživjeti je na možda najneposredniji način, počevši od njezinoga sjeverozapadnog, položenijeg dijela

prema središnjoj Istri i području Ćićarije, a onda prohodati masivom Učke do Sisola te se na kraju kod Labina spustiti do njene istočne obale. Dvjestotinjak kilometara pješačenja različitim područjima i kroz mnogobrojna naselja zahtjeva mnogo vremena i snage, no uložen se napor višestruko vraća.

Prvom dionicom IPP-a krenuli smo jednoga vikenda početkom svibnja. Odmah smo otkrili da autobusne veze od Rijeke do Umaga nisu baš česte i da se u pravilu ne stiže lako do četiri kilometra udaljene Juricanije, gdje kod obližnje ergele započinje IPP. Ako nemate osobni automobil, nećete na to mjesto stići dovoljno rano, osim ako već niste spremni da prethodnu noć spavate u Umagu.

Prije polaska na IPP nastojali smo se dobro obavijestiti o njegovu stanju. Predsjednik PD-a »Planik« iz Umaga prijateljski nam je savjetovao da odgodimo svoj put za jesen jer, kako je kazao, u prvom je dijelu puta stanje markacija loše i nije ih moguće obnoviti do jeseni. Nismo ga poslušali, uzdajući se u svoje iskustvo u čitanju karata i snalaženju u prirodi. Do prve kontrolne točke na brdu Romaniji stigli smo razmjerno brzo i lako. Kao i kod mnogih drugih obilaznica u Hrvatskoj, i ovdje je pečat nestao, pa je dežurni fotograf imao posla. Bez duljeg zadržavanja krenuli smo dalje i ubrzo shvatili što je naš umaški prijatelj htio reći kad je savjetovao da pričekamo jesen. Uskoro smo se našli u vrlo zanimljivu području, ali bez planinarskih oznaka, u šumarcima zaselaka specifičnih imena kao što su Grupija, Brutija, Kaldanija, Volpija... Među toponimima na putokazu s mnogobrojnim *ija*-završetcima našlo se i jedno odlaga-

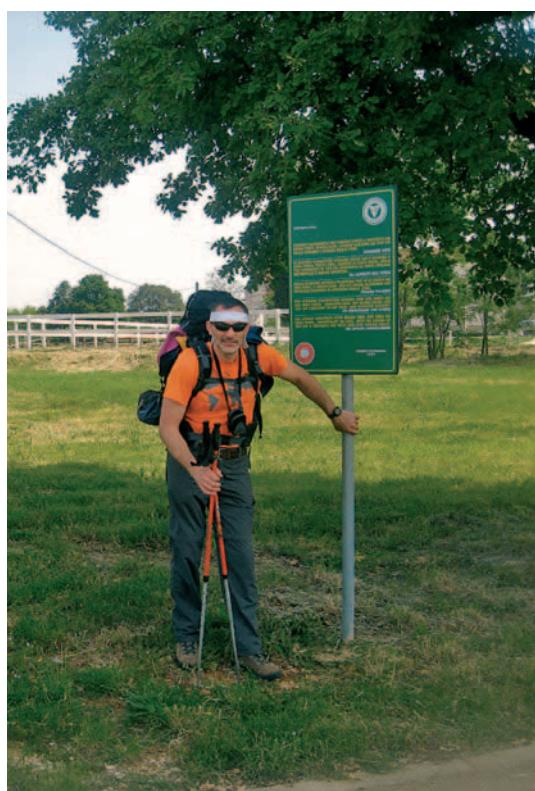
lište otpada (Deponija), pa je sve bilo u tom šaljivom lokalnom stilu.

Manje je šaljivo kad ravno ispred planinarske staze nađete na ogradu i bodljikavu žicu, gdje je marni vlasnik rukom ispisao velikim crvenim slovima (podvučeno bijelim, što nam je dalo znati da je čovjek donekle znao kakvu populaciju izletnika ne želi vidjeti na svom imanju) da je iza nje privatni posjed i da nema prolaza. Čeznuljivo gledajući u stazu koja s druge strane žice veselo vijuga povećim seoskim imanjem, pitali smo se kojim smjerom zaobići doista veliko ograđeno poljoprivredno područje. Naravno, kao i često puta do tada, izabrali smo pogrešni smjer i potpuno se izgubili, bez

Parenzana

Područje zapadne obale Istre i njezinog zaleđa široj je javnosti poznato uglavnom zbog nesuglasica sa Slovenijom oko Savudrijske vale, ili kao omiljena turistička destinacija, ali ne kao područje na kojem se može planinariti, no ono nudi i mnogo planinarskih izazova

Početak puta u Juricaniji

izgleda da se vratimo na put opisan u Dnevniku.

Malo-pomalo, uz pomoć karte, kompasa i ponekog mještanina prije spomenutih simpatičnih ija-mjesta, uspjeli smo zadržati smjer prema brdu Markovcu, naletjevši na obnovljenu trasu poznate »Parenzane«. »Parenzana« je bila mala uskotračna željezница koja je svojom sporom kompozicijom povezivala ove krajeve s Trstom i Porečom. U vremenu između dva svjetska rata mnogo je značila za ljude toga kraja. Ta mala istarska željezница bila je za ono vrijeme sama po sebi velik građevinski pothvat jer je svladavala razmjerno veliku visinsku razliku, dižući se i spuštajući kroz mnogobrojne tunele na svom putu do Poreča. Na žalost, u vrijeme Mussolinijeve vojne avantine u tadašnjoj Abesiniji (današnjoj Etiopiji), fašisti su je demonitirali i tračnice ukrcali na brod za Afriku. Taj brod nije nikad stigao do odredišta jer je potopljen negdje u Sredozemlju i tako je ta mala i simpatična željezница zauvijek nestala – u moru. Danas ima mnogo turističkih djelatnika koji se trude obnoviti njezinu trasu i iskoristiti je za šetnicu i bicikлизam. Dan poslije našeg dolaska u Grožnjanu

Sveti Juraj

je održana velika festa kojom je ta obnovljena trasa svečano otvorena.

Zamisao o obnovi Parenzane dobra je, iako trasa nije posebno zanimljiva za nas planinare jer je gotovo potpuno izložena suncu i tvrda pod nogama. Vidljivo je da velik dio IPP-a vodi baš po Parenzani, jer uz put ima mnogo odsjećenih grana s planinarskim markacijama. Ljudi koji su čistili Parenzanu očito se nisu obazirali na crveno-bijele oznaake.

Hodajući Parenzanom približili smo se brdu Markovcu. Uz stanovite poteškoće, uspjeli smo otkriti koji je od dva vrha, na kojima su televizijski i telefonski odašiljači, onaj naš pravi s kontrolnom točkom. Osim toga, shvatili smo da smo propustili znatan dio hoda iznad naselja Kanegre, odakle se izvrsno vide Savudrijska vala, dolina Dragonje i okolna mjesta, što je očito bio cilj istarskih planinara kad su izabrali taj dio puta.

Nakon druge kontrolne točke slijedili smo markacije IPP-a prema mjestu Kaldaniji i dalje prema Bujama i Grožnjanu, gdje smo namjeravali noćiti. Put vodi kroz doista živopisne krajeve, koje svladavamo ubrzanom planinarskom šetnjom. Uz taj planinarski put ima nekoliko zanimljivih pojedinosti. Ponajprije, on doista nije težak i njegova prva dionica ne zahtijeva veći napor jer se penje blago uzbrdo.

Ipak, dionice puta prilično su dugačke i nije ih lako propješaći u vremenu označenom u vodiču. Put rijetko dotiče istarska sela i uglavnom ih obilazi na priličnoj udaljenosti. Možda to i nije najbolje rješenje, jer je istarska rustikalna arhitektura vrlo specifična i iznimno zanimljiva. Videći u daljini neobično tiha i gotovo beživotna naselja, shvaćamo da bi ona mogla biti korisna planinarima u slučaju kad se pokvari vrijeme ili padne noć, kad nekome zbog ozljede zatreba pomoći ili mu ponestane pitke vode. Tko poželi, privučen bajkovitim izgledom tih »campagna«, približiti se i udovoljiti znaželji ili estetskoj potrebi, taj treba skrenuti daleko s IPP-a, na koji se poslije nije lako vratiti, a to je i znatan gubitak vremena. Kao da su tvorci htjeli ovaj put voditi kroz idilično mirnu istarsku ruralnu razglednicu, ali pod uvjetom da se prolazi što diskretnije i bez uzne-miravanja lokalnog stanovništva, koje se ovdje uvijek iznenadi kad vidi ljudi s ruksacima. Isto tako je i s nekim kontrolnim točkama, koje su postavljene negdje u potpunoj osami i na prvi pogled bez ikakvoga smisla, bez ikakve geografske ili neke druge zanimljivosti. Obišli smo različite predjele Lijepe Naše i stranih država, ali takav izbor kontrolnih točaka nismo vidjeli. Možda je to ipak dobro, jer se tako »transver-zalcima« onemogućava da bez truda, samo

automobilom, dosegnu kontrolne točke i tako propuste vidjeti Istru »iznutra«, koja u pojedinih dijelovima izgleda vrlo neobično i podsjeća na Toskanu ili neke francuske vinorodne pokrajine.

O tome smo više razmišljali približavajući se Bujama, koje put zaobilazi sa sjeverne strane. Tijekom hoda treba voditi računa o vodi, budući da je malo otvorenih tokova ili česmi s kojih se možete napiti. Napuštajući područje Buja put vijuga dijelom kroz šumu, a dijelom kroz polja i sjenokoše, većim dijelom po ravnom i po suncu. Poslije kontrolne točke broj 3, koja je postavljena »negdje« uz rub Parenzane, idemo dalje prema živopisnom Tribanu. Putem se i dalje izmjenjuju šumske stazice i kratice s Parenzanom i seoskim kolnim putovima.

Ovakvo bi se putovanje prije moglo nazvati dugim maršem prema središnjoj Istri nego planinarenjem, ali ne nedostaje vidika i zadivljujućih prirodnih pejzaža. Prizori se razmjereno brzo izmjenjuju jer se hoda lako i brzo, pa iako je dugotrajan, put je zanimljiv.

Ponovno izbijamo na Parenzani i nalazimo srušen planinarski putokaz. Netko manje upu-

ćen s mukom bi zaključio kuda treba dalje, jer je sva makija uz trasu posjećena. Gledamo malo u kompas, malo u kartu, malo u nebo, jer pada sumrak. Čitamo i vodič, ali u njemu ni riječi o Parenzani na tom potezu. Znajući da je željeznica doticala i Grožnjan, ispravno zaključujemo da idemo po njoj dalje u smjeru toga gradića. Nakon gotovo dva kilometra hodanja po principu »bona fide« nailazimo na markaciju, koju nikako ne možemo povezati s onim što piše u vodiču. Dok nas muči ta zagonetka, krovovi i prva svjetla grada umjetnika i glazbene mladeži već se naziru u daljini. Poslije nekog vremena nailazimo u šumi na širok, kamenim pločama popločen put, gotovo cestu, očito građenu u neka davna i mnogo bolja vremena. To zaključujemo po gustoj i visokoj šumi koja je natkriljuje i po vododerinama koje postupno odvajaju njezino kameni tkivo, a nitko ga ne povravlja. Zaobilazeći već po mraku mnoštvo stočnih tragova na njoj, izlazimo iznad mjesta Peroja. Zabrinuta vlasnica konobe Pintur u Grožnjanu shvatila je da smo »graski ljudi« koji se ne snalaze »po noću i po boškima«, pa nas odvozi posljednjih nekoliko kilometara do svoje

Greben nad dolinom Mirne

»štancije«. Taj znak pažnje, iako potpuno nepotreban, razgaljuje nas i još jednom uvjerava da su naši ljudi drugačiji, spremni brinuti se i pomoći u nevolji.

Srdačno upoznavanje uvodi nas u vrlo ugodnu večer, koju smo podijelili u razgovoru s vlasnicima Pintura. U pojedinim trenutcima sve se doima kao da smo posjetili davno zaboravljenu rodbinu, s kojom nas povezuje toliko sličnih životnih briga i pogleda, a ne samo uredno uređen obiteljski pansion. Spavamo dobro i čvrsto, a drugo nas jutro bude ptice pjevice i lastavice, koje pod krovovima staroga Grožnjana postavljaju svoja ovogodišnja gnijezda. Domaćini, koji inače ne ustaju tako rano kao što je naš običaj, već spremaju čaj (ne pijemo kavu) i rani obrok, najozbiljnije shvativši našu namjeru da nastavimo put što ranije ujutro. Poslije srdačnog rastanka, Parenzana nas vodi dalje prema kontrolnoj točki broj 5. Iza nas je ostao prelijepi Grožnjan, grad mnogobrojnih uspomena iz naše mladosti, kad se na njegovim malim kamenim trgovima beskrajno mnogo sviralo, jelo, pilo i družilo bez obveze gledanja na sat. U gradiću je mnogo umjetničkih galerija i uvijek se može vidjeti nešto novo pa je šteta ne zadržati se neko vrijeme u njemu i ne razgledati ga, no ovaj put nismo za to imali vremena.

Peta kontrolna točka je Sveti Juraj, seoce što se napušteno, razvaljeno i samo stisnuto na brežuljku usred ničega. Minijaturnih je dimenzija, kao da su ga nastanjivali patuljci, a najstaknutija građevina jest mala crkva srušenoga krova uza zvonik s bočnim ulazom. Smještena je pokraj mnogobrojnih ruševina, s jednim napola otvorenim grobom usred crkvenog poda i ispod otvorena neba. Iz groba već raste nekakvo grmolikost stabalce. U prvi bi čas čovjek sklon crnom humoru pomislio svašta, ali ipak mislimo da bi bilo bolje taj prastari grob dobro zatvoriti i posmrtnе ostatke zaštititi od utjecaja biljaka i životinja.

U Svetom Jurju čovjek se može odmoriti uživajući u vidiku, a postoji čak i pečat u kutiji. Nakon kraćeg odmora krećemo dalje, uz vidike prema jugu i moru u daljini. Priroda je prekrasna, blaga brdašca smjenjuju oranice, a onda i stare kamene kuće na brdima pod karakterističnim romaničkim zvonicima koji kao da stražare

nad njima. Prolazimo kroz sela Mline, Sveti Ivan i Svetu Luciju, u kojoj postoji javna slavina s izvrsnom, možda najboljom vodom koju smo pili u Istri. Ovdje treba svakako obnoviti zalihe vodom jer slijedi uspon koji zaobilazi sela. Sela imaju zanimljive nazive kao što su Laganiši, Vižintini i Zrenj. Sada hodamo po istarskoj visoravni i prvi put u daljini vidimo Učku, iako nam se ne čini da smo se previše penjali.

Predstoji silazak kroz šumarke i livade prema selu Čabrnici. Markacije koje slijedimo dijelom su izvrsne, a onda opet slabe ili nikakve, dakle, neki se trude da ih obnove, ali nisu još uspjeli dovršiti svoj posao. Zato treba paziti i neprestano provjeravati na raskrižjima, gdje se može zalutati među mnogobrojnim putovima i stazicama kojima seljaci dolaze do svojih polja. Vidici su sve bolji i sve više postaju »planinarski«, ali tek nam na kontrolnoj točki broj 6, na Grebenu, doista zastaje dah, jer sa strme stijene puca pogled na slikovitu dolinu rijeke Mirne duboko pod nama. Put nastavljamo strmo nizbrdo, mimo Pietropolisa, ruševina koje valja posjetiti bez obzira na gubitak vremena, a onda u dolinu na cestu koja se uz tok rječice Bračane (ispod akvedukta) priključuje cesti Buzet – Istarske Toplice.

Ovdje smo sjeli da se odmorimo i pokušamo riješiti neprilike s raspadnutim cipelama i žuljevima na nogama. Uto se zaustavlja neki čovjek s automobilom i, očito ponukan našim »jadnim izgledom«, pita trebamo li pomoći. Uvidjevši naše stanje odmah nam ponudi prijevoz do Buzeta. Glasno razmišljamo kako se to opet ne može dogoditi u zapadnjim zemljama te prihvaćamo ponudu ljubaznog Istrijana. On nas vozi do Buzeta, gdje smo se smjestili u hotelu i potražili postolara. Na žalost, nismo ga našli jer je ovdje malo zanimanja za popravak cipela, kako kažu ovdanjeni ljudi. Nema ga još od vremena kad su se prestižne i udobne cipele kupovale jeftino u obližnjem Trstu, a trgovina sportskom opremom ne radi subotom popodne. Preostale su nam samo tenisice iz ruksaka i lakša varijanta puta do Žbevnice, uz pomoć ekipe »za pomoći« koja dolazi sutradan iz Rijeke. Nama je sad jedino preostalo da razgledamo stari grad Buzet i uživamo u lokalnim kuhinskim specijalitetima.

Na kraju je tako i bilo. Preostali dio obitelji Kraljić pojavio se u Buzetu u nedjelju ujutro i odveo nas do sela Bresta, odakle smo se bez mnogo teškoča uspeli na Žbevnici, a potom iz Trstenika i na Gomilu. No, to je već doživljaj za neku drugu priču, jer taj vrh spada u tzv. drugu dionicu IPP-a. Uspon od Bračane do Žbevnice, uz kontrolnu točku Buzet, nismo zaboravili, ali će pričekati neke bolje dane, nove planinarske cipele i noge bez ozljeda i žuljeva.

Uspon na Žbevnici iz Bresta nije težak, ali smo se začudili kad smo u nedjelju, po vrlo lijepom vremenu, zatekli mnoštvo planinara kako sjede ispred zatvorene planinarske kuće Žbevnica. Oko nje je veselo cvalo na stotine tulipana raznih boja, posađenih u mnoštvo drvenih korita i na svaki komadić raspoložive zemlje oko kuće.

Na kraju nekoliko korisnih savjeta onima koji žele na prvu dionicu Istarskoga planinarskog puta. Treba vjerovati onima koji kažu da su markacije loše i da radi sigurnijeg obilaska treba pričekati jesen, a možda i dulje. Ne treba previše vjerovati pisanim vodiču, ali se nadamo

da će ga naši prijatelji iz Istre vjerojatno s vremenom popraviti. Kao aktivni sportaši i dugogodišnji planinari znamo da je za takav put potrebno razmjerno više vremena nego što je u vodiču navedeno, pogotovo ako ste »prosječan« planinar koji želi na takav način upoznati Istru, dobro je vidjeti i doživjeti. Dobar zemljovid i kompas nisu na odmet jer u vodiču nema nikakve karte, a upute su prilično općenite. Dobar fotografski aparat itekako je preporučljiv jer je Istra toliko nepredvidljiva i očaravajuća da s pravom nosi nadimak »Terra magica«. Svi naši krajevi lijepi su na svoj način, ali Istri najbolje odgovaraju pridjevi »posebna i drugačija«.

Istra doista jest posebna, a posebni su i njezini ljudi. Iako u ovom dijelu Hrvatske nema značajnije planinarske tradicije, a istarski čovjek još uvijek zastaje začuđen u susretu s planinarama, on ipak ne propušta priliku da vam pomogne i pruži gostoprимstvo. Čak i ako sumnjate u neprijepornu ljepotu istarske zemlje, ovaj posljednji argument bit će dovoljan da krenete prvom dionicom Istarskoga planinarskog puta od Umaga do Buzeta i Žbevnice.

Kleku u pohode

Školski izlet učenika OŠ Ivane Brlić-Mažuranić Ogulin

Nataša Možgon, Ogulin

»Sinci smo Kleka, vilina jeka – svoji na svom!«
(Moto O.Š. Ivane Brlić-Mažuranić u Ogulinu)

Nositi ime Mažuranić zahtjevna je, ali i zahvalna zadaća, jer svaka priča o hrvatskoj kulturi mora u sebi sadržavati to ime. Ta svestrana vinodolska porodica dala je Hrvatskoj prvoga bana pučanina Ivana, potom putopisca Matiju te prozaika i svjetskog putnika Frana, da bi vrhunac dostigla u rodonačelnici naše djeće književnosti Ivani Brlić-Mažuranić.

Pomnije proučavanje biografija slavnih Mažuranića dovest će nas do zaključka kako nijedan od njih nije bio komorni stvaratelj koji bi većinu svoga opusa utemeljio isključivo na dokumentima i vlastitoj imaginaciji, unatoč njezinoj snazi koja se razotkriva u djelima. Na protiv, svi su oni u sebi nosili neki impuls za izlazak iz beživotnog prostora radne sobe među ljudi, u svijet, u prirodu.

U svojoj autobiografiji Ivana tako spominje živa sjećanja na djetinjstvo u Ogulinu, kada je njezinu pozornost posebno privlačio mističan div ponad grada – Klek. Klek je tako u njezinoj mašti poslužio kao scenografija u koju će naseleti mnoge čudesne likove i događaje iz »Priča iz davnine«.

Kako Klek ni danas nije izgubio na svojoj snazi i sugestivnosti, i mi, njegovi današnji patuljci iz susjedstva, volimo mu poći u pohode. Pa, ako je to još i tradicija Osnovne škole Ivane Brlić-Mažuranić u Ogulinu, tim bolje.

Nastavnik tjelesne kulture Vilko Sušanj tijednima je pratio vremenske prognoze za vikend kako bismo »uhvatili« jednu suhu subotu tijekom ovog, padalinama bogatog proljeća. Plan izleta na Klek objavljen je nama nastavnicima tek nekoliko dana prije; stoga sam bila skeptična da će se prijaviti mnogo djece i da će

sva djeca na vrijeme donijeti potpisane roditeljske potvrde. Moji su strahovi bili neopravdani jer su sljedećih dana učenici opsjedali zbornicu čekajući s papirićima raznih boja i oblika, s jednim neizostavnim dijelom – roditeljskim potpisom.

Kako je pohod prilično zahtjevan, jer krećemo ispred školske zgrade u samome središtu grada, dogovoren je da mlađe generacije učenika pričekaju neki sljedeći izlet, kada im se cipele povećaju za broj-dva.

Stigla je očekivana subota. Vrijeme je bilo oblačno, a nadali smo se i da će Eustahije Brzić i njegovi prijatelji ostati podalje od nas. Naime, nekoliko je ljudi danima prije javljalo da su vidjeli poskoke kod doma na Kleku i na izletištu Kneji. Za svaku je sigurnost jedan učenik vodio sa sobom terijerku Donu, koja je odmah dobila posao »čistača« na čelu kolone.

Krećemo kroz stražnje dvorište škole prema crkvi, prolazimo pokraj zgrade banke, te se uz Đulin ponor upućujemo prema naselju Vučićima. Od Vučića put vodi do izletišta Kneje. Još smo na asfaltu, a s desne strane iznad načičkanih kuća uzdiže se Klek. Promatramo svoj cilj, koji ćemo, bude li sve išlo po planu, doseći za četiri sata.

Nadomak jezera Bukovnika skrećemo lijevo na markiranu stazu koja će nas dovesti do Kneje. Put nas vodi kroz bukovu šumu koja se bitno razrasla od mojega posljednjeg posjeta prije mjesec dana. Proljeće je u punoj snazi! Na čelu su Matija sa svojom Donom i nastavnik Vilko, a na kraju psihologinja Sanja (za moralnu potporu) i nastavnica povijesti Ivana Špehar. Prvi je dio uspona prilično strm pa već ima onih

koji zapomažu: »Što je meni ovo trebalo?« No, nakon kratkih odmora snaga se obnovi i krećemo dalje. Djeca se dobro zabavljaju, uživaju, komentari su duhoviti i zaboravlja se na umor.

Nakon pola sata hoda nalazimo se na otvorenoj stazi iznad jezera Bukovnika, na mjestu odakle se pruža prekrasan vidik na Ogulin. Pošto je svatko barem približno locirao svoju kuću, krećemo dalje. Nekoliko nas dječaka s čela kolone uz radostan usklik obavještava o srnama što su pogjele pred njima. Ubrzo dolazimo na šljunčanu stazu u blizini Kneje, gdje стоји nekoliko vikendaških kućica. Izlazimo na livade, prolazimo uz izvor vode te za još samo nekoliko minuta stižemo do izletišta Kneje.

To je izletište svoj pun život živjelo sedamdesetih i osamdesetih godina prošloga stoljeća, kada je s nekoliko igrališta i kućica u kojima se moglo prenoći bilo glavno mjesto za odmor u prirodi mnogim Ogulincima i ostalim namjernicima, no rat, a ponajviše ljudski nemar, učinili su svoje, pa je danas Kneja daleko od negdašnjega sjaja. Možda se neke mlade ruke ponovo slože i povrate joj staru slavu.

Na Kneji se okrjepljujemo i krećemo dalje. Izlazimo na asfaltnu cestu koja vodi od Oguština prema Jasenku i Drežnici, nekoliko se minuta

Budući da Klek ni danas nije izgubio na svojoj snazi i sugestivnosti, i mi, njegovi današnji patuljci iz susjedstva, volimo mu poći u pohode

u koloni uspinjemo cestom i ubrzo skrećemo desno na šumski puteljak. Tamo si Vilko reže štap za pomoć u hodu, no, naravno da nije ostalo na tome: barem dvadesetak glasića vikalo je: »I meni, i meni štap!« Tako smo malo zaostali dok se nismo dostojno opremili (i počinili ekociđ manjih razmjera!), a u zraku je ostalo visjeti pitanje koje često u šali postavljam učenicima: »Koje se glasovne promjene događaju u riječi naše?«

Šumskim putom idemo prema Livadama (Golubincu), mjestu s kojega se na Klek otvara nova perspektiva, rijetko viđena na poznatim slikama. Dojam je još ljepši jer se njegova stijena nalazi u kontrastu s pitomim, oblim, travnatim brežuljcima preko kojih prelazimo, a gdje će se naši učenici na povratku ležeći

Na putu prema »carstvu vještica«

Mladi Ogulinci na vrhu Kleka

kotrljati niz padinu. Bila je to i meni omiljena zabava u djetinjstvu; sada je preskačem kako bih izbjegla iščašenja zglobova i modrice po tijelu.

Nakon fotografiranja nastavljamo uspon šumskom stazom koja će se spojiti s putom iz Bjelskoga. Ta je uzbrdica izmamila mnoge uzdahe i riječi kojima nije mjesto u tekstu koji nastoji biti uljuđen. Najčešće se spominjalo ime nastavnika Vilka, od kojeg je za taj napor traženo hitno upisivanje petica (već u ponedjeljak!), uz prijetnju nesudjelovanja u nastavi tjelesnoga do kraja godine. No, kako je dječja čud promjenjiva, kada smo stigli do mjesta gdje se ta staza spaja s putom iz Bjelskoga, bez pogovora smo poznatim putom nastavili sve do planinarskoga doma.

Tamo se spomenuta tvrdnja o promjenjivosti dječje čudi opet potvrđuje, jer nakon desetominutne okrjepe naši mali planinari žele dalje – na vrh! Pa nećemo sada stati! Nekoliko umornijih učenika ostaje u domu, a nas dvadesetak upućuje se prema vrhu. Učenici slijede upute i upozorenja pa bez teškoća prelazimo stube sa sajlama, a na malom alpinističkom odsječku blizu vršnog grebena dodatno nas osiguravaju

naši učenici – članovi ŠPK-a »Ogulin«: Roman i Robert Peter i Stjepan Glad. Uz njihovu je pomoć i taj »kritičan« detalj uspješno svladan. Na vrhu se zbog vjetra vrlo kratko zadržavamo, tek za fotografiranje, tj. osiguravanje »dokaznog materijala« o svojem pothvatu.

Opušteni i zadovoljni spuštamo se do doma, odakle se, nakon čišćenja okoliša i hranjenja Done, spuštamo prema Kneji. Onaj teški uspon sada pred nas postavlja nov izazov, suprotnoga predznaka – kako ne završiti na stražnjici, no takve slučajevе ionako prati samo smijeh. Ubrizo stižemo i do Kneje (sada smo već doma!), no jedna se mala skupina mora vraćati po jedan zaboravljeni mobilni telefon... Ostali nas čekaju kako bismo zajedno stigli do »civilizacije«. Sada se spuštamo drugim putom, preko Pećnika. Dolazimo do Prapuća, rubnoga ogulinskog naselja, gdje se neki (blago njima!) već mogu početi odmarati jer su stigli kući.

A ostali, u dobrom raspoloženju, sada već na asfaltnoj cesti, naglas planiraju što će sve pojesti kada dođu kući i na koje će si sve načine ugoditi da se nagrade za taj pothvat. Unatoč umoru, svi su zadovoljni; to su nesumnjivo kandidati i za sljedeće pohode, ne samo na Klek!

Alpinist Branko Lukšić

Vladimir Jagarić, Zagreb

Prošlo je pedeset godina otkako su na Kleku smrtno stradali alpinisti Branko Lukšić i Zvonimir Lindenbach. Poginuli su 11. svibnja 1958. pri priječenju jugoistočne stijene Kleka, u smjeru »Tonkina priječnica«.

Branko Lukšić rodio se 5. siječnja 1928. u Čileu, u gradu Punta Arenasu. Po dolasku u Zagreb na studij ekonomije učlanjuje se u SPD »Velebit«, čiji je član Uprave, referent za propagandu i član Alpinističkog odsjeka (AO). Bio je i pročelnik Komisije za alpinizam PSH-a (1956. – 1958.) te organizator alpinističkih akcija. Već je na prvom alpinističkom pohodu, na Durmitor 1950., u Savinom kuku prepenjao prvenstveni smjer.

U osam godina bavljenja alpinizmom penjao je na Kozjaku, u Kamniškim i Julijskim Alpama, na Velebitu, Biokovu i Prokletijama. Pripadao je slavnom, povijesnom, poslijeratnom naraštaju alpinista koji su činili Drago Belačić, Slavko Brezovečki, Krešo Mihaljević, Edvin Rakoš, Joža Mesarić, Ervin Hanzer, Nenad Čulić, Mirko Zgaga, Stanislav Gilić, Matija Mlinac i drugi.

U navezu s Ervinom Hanzerom 31. srpnja – 1. kolovoza 1955. uspješno je svladao »Aschenbrennera«, s jednim bivakom. Penjali su smjer u »granicama ljudskih mogućnosti«, a njihov je uspon bio prvorazredan događaj za hrvatski alpinizam.

Za alpinističkog logora na Magliću 1956. prepenjao je svoj stotii smjer, a na Kleku 1958. posljednji – stotrideseti. Velebitaši Davor Riba-

rović i Anton Filipčić ispenjali su 7. srpnja 1960. smjer u Kleku koji su, Lukšiću u spomen, nazvali »Brankovim smjerom«. Branko Lukšić pokopan je u obiteljskoj grobnici u Sutivanu na otoku Braču, a planinari su mu pripremili veličanstven sprovod.

Na nekoliko su mjesta u Klekovoj stijeni postavljene spomen-ploče s imenima penjača poginulih na Kleku. Jedna takva ploča nalazi se na izlazu iz smjera »Tonkina priječnica«, s imenima Lukšića i Lindenbacha. U parku

Nakon prepenjanog HPD-ovog smjera u srpnju 1954. na vrhu Kleka – »velebitaši« Branko Lustig (danas producent američkih filmova) i Branko Lukšić (desno)

Branko Lukšić pripadao je slavnom poslijeratnom naraštaju alpinista, a u osam godina bavljenja alpinizmom penjao je na Kozjaku, u Kamniškim i Julijskim Alpama, na Velebitu, Biokovu i Prokletijama

Nekadašnja planinarska kuća na najvišem otočnom vrhu na Jadranu bila je prozvana imenom Branka Lukšića (razglednica iz 1962. godine)

frankopanske tvrđave u Ogulinu stoji spomenobilježje posvećeno sedmorici alpinista poginulih na Kleku, na kojem su zabilježena i imena Branka Lukšića i Zvonimira Lindenbacha.

Lindenbach (nadimak mu je bio Linden), po zanimanju urarski pomoćnik, bio je mlad član Alpinističkog odsjeka PDS-a »Velebit«. Imao je samo sedamnaest godina kad je smrtno stradao na Kleku. Alpinisti su ga voljeli i cijenili kao perspektivnog penjača.

HPD-ova podružnica »Mosor« iz Splita sagradila je 1936. planinarsku kuću na Vidovoj gori, na rubu stijene najvišega vrha otoka Brača (778 m). Za vrijeme Drugoga svjetskog rata kuća je napuštena, nakon rata obnovljena, a 28. rujna 1958., uz nazočnost šezdesetak planinara iz dalmatinskih planinarskih društava i Jerke, Brankove sestre, imenovana je Lukšićevim imenom. Tom je prigodom iznad vrata Doma postavljena i spomen-ploča posvećena Lukšiću. Kuća je srušena 1972. po nalogu općine Supetar(?), a nedaleko od mjesta gdje se nalazila sagrađena je nova kuća – danas turističko-ugostiteljski objekt »Vladimir Nazor«. Spomen-ploča Lukšiću sačuvana je te je uzidana u zapadni zid kuće.

Sprovod Branka Lukšića (iz foto-arhiva HPD-a »Mosor«)

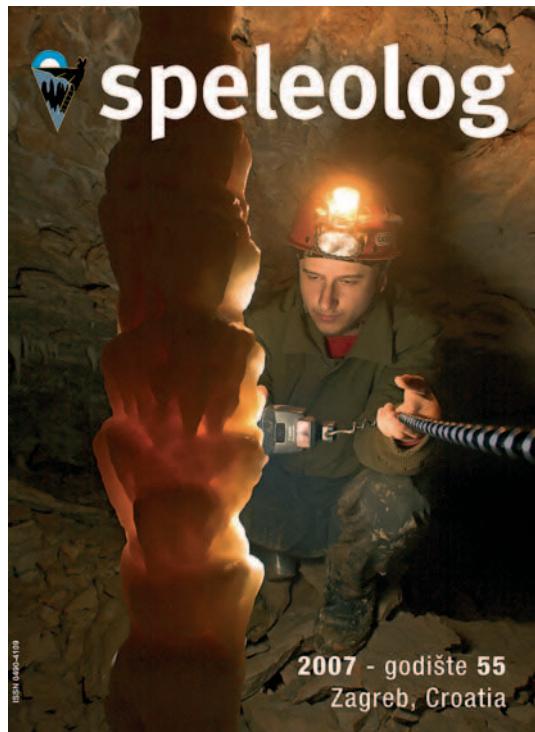
PLANINARSKI TISAK

SPELEOLOG 2007.

Speleološki godišnjak Speleološkog odsjeka HPD-a »Željezničar« iz Zagreba koji izlazi već 55 godina donosi u ovom broju na 157 stranica ne samo izveštje o radu tog Odsjeka nego i kroniku speleoloških zbivanja u Hrvatskoj, no najvredniji su u njemu rezultati speleoloških istraživanja koju mu daju i znanstveno obilježje. Od prošle godine urednik »Speleologa« je Vlado Božić. Časopis je grafički osvremenjen, a na naslovnicu je atraktivna fotografija iz ponora Sušik.

Nabrojimo samo najvažnije teme: Jama Baredine u Istri (Silvio Legović), Vještičja jama na Kleku (Davor Jirkal), Jama malaksalih speleologa na Crnopcu u Velebitu (Stipe Tutiš), Dragića špilja I (Martina Borovrec), Veternica - speleološka riznica (Tihomir Marjanac), Medvjeda špilja na otoku Lošinju (Branko Jalžić), Tamnice - dvije špilje s kamenitim vratima (Branko Jalžić), Špilje sumporače kod Dubrovika (Jalžić i sur.). Osobito su čitki članci o spašavanju Igora Jelinića iz Piaggia Belle koje je lani punilo stupce svjetske štampe kao najveće i najkomplikiranije speleološke akcije spašavanja do sada. Jelinićev članak prenosimo u ovome broju »Hrvatskog planinara«. Adresa izdavača je Trnjanska 5b, 10000 Zagreb.

prof. dr. Željko Poljak

WWW.IZFOTELJE.COM

WEB DUĆAN 0-24 SEDAM DANA U TJEDNU
WWW.IZFOTELJE.COM

Ne gubite vrijeme od boravka u prirodi. Što vam treba naručujte u bilo koje vrijeme, u udobnosti vlastitog doma uz šalicu omiljenog napitka.

NOĆNI MONOKULARI DALEKOZORI

Više informacija na WWW.LAPIS-PLUS.HR ili WWW.IZFOTELJE.COM

LAPIS PLUS
WWW.LAPIS-PLUS.HR odjeće, obuće, torbi,
TEL:01/4668-785 ruksaka, noževa, kompasa,
dalekozora

Veliki izbor

YUKON PRO-LUX **FAST AIM** **SIMMONS** **WEAVER** **Paco** **LP BlackBird**

An advertisement for Lapis Plus featuring a variety of outdoor gear. It includes several jackets (one purple, one green), a backpack, a telescope on a tripod, binoculars, a knife, and other smaller items. Logos for Yukon, Pro-Lux, Fast Aim, Simmons, Weaver, Paco, and LP BlackBird are displayed around the gear.

»PLANINE I PLANINARSTVO U SREDNJOJ BOSNI«

Pod tim je naslovom planinarski senior Janko Duić (rođen u Dolcu kod Travnika 1935. godine) sabrao u jednoj knjizi od 111 stranica sve članke što ih je tijekom nekoliko desetljeća objavio u našem časopisu, a dodao im je i rezultate svojih novijih povijesnih istraživanja, tako da je sasvim opravdan podnaslov »Putopisi, kronike i susreti«. Knjiga bi s pravom mogla nositi i naslov »Povijest planinarstva u Travniku«, gdje je prvo planinarsko društvo osnovano već 1927. godine. Autor je posebnu pažnju pridao kronici izgradnje planinarskih kuća na Vlašiću, planinarskim organizacijama u srednjoj Bosni i speleologiji u Travniku. Knjiga je ilustrirana s tridesetak crnobijelih fotografija i karata. Izdao ju je u Zagrebu 2008. u vlastitoj nakladi (cijena od 40 kn s poštarinom) a može se naručiti kod autora u Zagrebu, Tijardovićeva 10 (tel. 01/38-83-673).

prof. dr. Željko Poljak

TRAGOM ZBIJEGA LOVINAČKOG KRAJA 1991.

U organizaciji Općine Lovinac i PD-a »Željezničar« iz Gospića 27. rujna 2008. priređen je prvi pohod pod nazivom »Tragom zbijega lovinačkog kraja 1991.«. Taj je memorijalni pohod posvećen sjećanju na zbjeg 24. rujna 1991. kada su se stanovnici Lovinca i okolice uputili preko surovog i strmog Velebita. Da se ne zaborave stradanja tisuću Hrvata koji su ostali bez krova nad glavom, a mnogi i bez svojih najmilijih, PD »Željezničar« odlučilo je u suorganizaciji s općinom Lovinac uspostaviti ovaj pohod koji bi se organizirao svake godine subotom koja je najbliža datumu zbjega.

Trasa zbijega je ove godine polazila iz Svetog Roka, a išla je preko Liščanih Bunara, Dušica i Ivanjske lokve do Libinja. Taj je put razminiran, a markači PD-a »Željezničara« su dobro obilježili cijeli put.

Pohod je počeo na petom kilometru ceste Sveti Rok – Tulove grede, gdje se skrenulo na makadamsku cestu prema Liščanim bunarima. Tuda su stanovnici Lovinca na traktorima, neki sa zavežljajima u ruci, a stariji i bolesni čak na nosilima 24. rujna 1991. pošli u životnu neizvjesnost. Na pohodu je sudjelovalo 58 planinara iz sedam društava, tri svećenika koji su predvodili »križni put« i desetak stanovnika Lovinca i Svetog Roka, koji su i sami sudjelovali u izvlačenju prognanika. Svaki sudionik pohoda dobio je poseban karton pohoda i iskaznicu. Nakon pohoda u iskaznici je ovjeren prvi pohod, a priznanja i značke će redovni sudionici dobivati idućih godina (brončana značka za

dva pohoda, srebrna za četiri pohoda, zlatna za šest pohoda, a za deset posebno spomen-priznanje).

Prvi odmor i okrijepa bili su na Liščanim bunarima, nepresušnom izvoru, gdje su planinari dobili karton pohoda i informacije o planu pohoda tog dana, kao i o budućim pohodima koji će se organizirati isključivo za planinare, uglavnom svaki put drugom trasom. Iduće godine pohod će početi od asfaltne ceste kod mjesta Egeljca, odakle će se pješačiti preko Liščanih bunara do Dušica i vrha Svetog brda pa preko Vlaškog grada i Ivinih Vodica sići u klanac Velike Paklenice.

Poslije drugog izvora na Dušicama planinari su krenuli do baraka koje su ostale još iz rata, a mogle bi se osposobiti u planinarsko sklonište. Staza ide dalje podnožjem Debelog brda i spušta do Ivanjske lokve i razrušene crkvice Svetog Ivana. Tu su položeni vijenci i zapaljene svijeće za sve poginule u Domovinskom ratu nakon čega je održana Sveta misa. Od tog mjesta do skloništa na Vlaškom gradu može se doći za 40 minuta hoda.

Poslije bogatog ručka, planinari i ostali hodočasnici prevezeni su terenskim vozilima do mjesta polaska, a u Lovincu se nastavilo sa zabavom koju je uveličao nastup Krunoslava Slabinca. Planinarima koji su željeli prenoći, osigurano je noćenje u Osnovnoj školi Lovinac i društvenom domu u Svetom Roku. Ovogodišnji pohod trajao je sedam sati (uključeno vrijeme stajanja na postajama Križnog puta), a iduće godine preko Svetog Brda pohod će trajati oko 11 sati.

Tomislav Čanić

TOMISLAV ČANIĆ

Okupljeni sudionici pohoda u zajedničkoj molitvi

KALENDAR AKCIJA

9. 11.	Dan istarskih planinara Ćićarija	PD 'Pazinka', Pazin Giovanni Sirotti, 052/621-257, 098/254-183
9. - 16. 11.	Planinarski tjedan u Požegi Požega	HPD 'Sokolovac 1898', Požega
9. 11.	Memorijalni uspon na Srd Nuncijata - tvrđava Strinčjera - tvrđava Imperijal	HPD 'Dubrovnik', Dubrovnik
14. 11.	Martinje u Kutjevu Kutjevo, Krišnija	PD 'Vidim', Kutjevo Antun Koren, 091/54-59-153, www.-pd-vidim.hr
23. 11.	Skup markacista Dilja Dilj, Prezdanak	HPD 'Tikvica', Županja Berislav Tkalač, 099/67-64-736 Emilija Marković, 098/349-789
30. 11.	Memorijalni pohod na Andinu baraku Papuk	PD 'Mališćak', Velika Drago Štokić, 098/17-10-681, dragostokic@net.hr
6. - 7. 12.	Planinarski foto-dia festival u Đurđenovcu Đurđenovac + izlet na Krndiju ili Papuk	HPD 'Sunovrat', Đurđenovac Antun Kasapović, 031/602-157, 091/45-44-185
8. - 21. 12.	Foto-izložba HPD 'Mosor', Split Split	HPD 'Mosor', Split HPD 'Mosor', 021/394-365, info@hpd-mosor.hr Sonja Nikolin, 098/18-40-440
11. 12.	Svjetski dan planina	
13. 12.	Izlet na Skitaču Labin - Skitača	PD 'Skitaci', Labin pd.skitaci@pu.t-com.hr , 091/51-03-532
13. 12.	Dan PD 'Kamenjak', Rijeka Kamenjak i okolica	PD 'Kamenjak', Rijeka Vedran Grubelić, 091/89-65-552, pdkamenjak@gmail.com
13. 12.	Planinarska noć u Međimurju Gornje Međimurje	HPD 'Međimurje', Čakovec Bogomir Trabe, 091/50-49-566 Magdalena Bistrović, 040/310-955
20. 12	Pohod Fokinom stazom Psunj: Pakrac - pl. dom 'Omanovac'	PD 'Psunj', Pakrac Krešimir Kardum, 098/96-23-588 Zvonimir Miler, 098/436-176

NATJEČAJ I IZLOŽBA PK-a »SPLIT«

PK »Split« poziva sve zainteresirane planinare da svoje fotografije pošalju na natječaj za izložbu koju taj klub priređuje ovoga prosinca. Izložba pod naslovom »Planinarska fotografija 2008« bit će od 4. do 14. prosinca postavljena u Konzervatorskoj galeriji u Splitu, Porinova 2, a 15. prosinca bit će objavljeno tko su dobitnici nagrada (tri najbolje fotografije i najbolji autor).

Svaki autor može poslati najviše 10 snimaka. Snimci trebaju biti u digitalnom obliku u nekom od standardnih formata, u velikoj rezoluciji, a fotografije koje imaju malu rezoluciju neće se primati zbog nemoćnosti kvalitetnog ispisa. Fotografije trebaju najkasnije do 25. studenoga preporučenom poštom pristići na adresu: PK »Split«, pp 365, 21000 Split. Na prijavnici za natječaj treba navesti osobne podatke te imena fotografija. Sve informacije i upute mogu se pronaći na stranicama Fotoakademije Split (www.photoakademija.hr) i dobiti od Salvatora Milana, tel. 098/93-48-815, e-mail: milano@hi.t-com.hr.

Vrhunac
outdoor oprema

Zagreb: Vlaška 78, tel: +385 1 4572 323,
Rijeka: Janeza trdine 9, tel: +385 51 315001

Pro Montana

e-mail: vrhunac@vrhunac.hr
www.vrhunac.hr

*Vrhunska oprema
za vrhunske rezultate!*

OPREMA ZA AKTIVAN BORAVAK U PRIRODI:

- ▶ planinarenje
- ▶ kampiranje
- ▶ alpinizam i sportsko penjanje
- ▶ speleologiju
- ▶ alpsko i turno skijanje

**Članovima HPS-a na gotovinsko plaćanje odobravamo popust -10%
a na jednokratno plaćanje karticama -5%**